

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ АГРОЕКОЛОГІЇ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

ДАНЬКЕВИЧ СТЕПАН МИХАЙЛОВИЧ

УДК 504.336.67.630*91

**НАУКОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО
МЕХАНІЗМУ ЗБАЛАНСОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ
ЗЕМЕЛЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ
(НА ПРИКЛАДІ МАЛОГО ПОЛІССЯ)**

Спеціальність 08.00.06 – економіка природокористування
та охорони навколишнього середовища

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ – 2022

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Інституті агроєкології і природокористування Національної академії аграрних наук України.

Науковий консультант – доктор економічних наук,
старший науковий співробітник
Паляничко Ніна Іванівна,
Інститут агроєкології і природокористування НААН,
провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Черчик Лариса Миколаївна,
Волинський національний університет імені Лесі
Українки,
завідувач кафедри менеджменту та адміністрування;

доктор економічних наук, професор
Мішенін Євген Васильович;

доктор економічних наук,
старший науковий співробітник
Сундук Анатолій Миколайович,
Державна установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку
Національної академії наук України»,
завідувач відділу проблем економіки земельних і
лісових ресурсів.

Захист відбудеться «22» листопада 2022 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.371.02 Інституту агроєкології і природокористування НААН за адресою: вул. Метрологічна, 12, м. Київ, 03143.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту агроєкології і природокористування НААН за адресою: вул. Метрологічна, 12, м. Київ, 03143.

Реферат розіслано «21» жовтня 2022 р.

**Вчений секретар
Спеціалізованої вченої ради**

**Владислав
ЛАЗАРЕНКО**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2030 року до завдань забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу віднесено впровадження збалансованого лісоуправління, розширене відтворення лісів. Державною стратегією управління лісами України до 2035 року до переліку наявних проблем діючої системи управління лісами зараховано: необхідність забезпечення балансу між екологічними, економічними та соціальними функціями ведення лісового господарства; дисбаланс фінансового забезпечення лісогосподарської діяльності, відсутність належного фінансування заходів із ведення лісового господарства і дефіцит відповідних фахівців у галузі; погіршення санітарного стану лісів; недостатня лісистість території України; застаріла інформація про лісові ресурси та лісове господарство України; відсутність економічних механізмів стимулювання запровадження природозберігаючих технологій, захисту, розширеного відтворення лісів; незаконні рубки.

Донині чимало досліджень спрямовано на активізацію позитивних чинників, пом'якшення та уникнення негативних наслідків використання земель лісогосподарського призначення для майбутніх поколінь. Поглиблення теоретичних і розроблення методологічних засад та практичних рекомендацій, спрямованих на функціонування дієвого фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, є ключовим чинником соціально-економічного розвитку регіонів. Актуальність досліджень щодо стану використання земель лісогосподарського призначення саме області Малого Полісся України значною мірою обумовлена особливостями екологічних проблем цього регіону. Унаслідок антропогенного впливу на землі лісогосподарського призначення природні ландшафти Малого Полісся значно змінилися, а геологічна будова сприяє розвитку деградаційних процесів у його ґрунтах, зокрема вітрової та водної ерозій, окарбоначення, переущільнення, слітизації. Крім того, соціально-економічні ризики в умовах впливу пандемії також посилюють необхідність досліджень наукових засад фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення з урахуванням можливостей та загроз, сильних та слабких його сторін.

Проблематика досягнення збалансованого і невиснажливого лісокористування є предметом досліджень широкого кола вітчизняних та зарубіжних науковців. Загальнонаукові проблеми збалансованого використання земель, екобезпечного управління агролісовими ландшафтами висвітлені у працях багатьох науковців, зокрема Я.П. Дідуха, О.І. Дребот, В.В. Коніщука, А.Г. Мартина, Н.І. Паляничко, О.І. Фурдичка, М.Х. Шершуна та ін. Численні дослідження проблематики управління землями лісогосподарського призначення в Україні проводилися у працях В. Голяна, О. Дорош, Я. Ковалю, І. Лицура, Є. Мішеніна, С. Осипчука, Л. Черчик та ін. Пріоритети формування підґрунтя розвитку збалансованого землекористування розглядаються у

роботах Боцули О.І., Височанської М.Я., Коваліва О.І., Карпука А., Опенька І.А., Сундука А.М., Яремка Ю.І., Яремка О.П. Теоретико-методологічні підходи до функціонування економічних інструментів у сфері управління земельними ресурсами та землекористуванням у лісовому господарстві досліджені в працях Грановської Л., Дубаса Р., Макаренко А. та ін.

Водночас, незважаючи на достатньо широкий спектр досліджень, результати аналізу літератури дозволяють констатувати недостатність внеску наявних наукових розробок у забезпечення ефективного та результативного функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. Саме необхідністю вирішення проблеми дієвого функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, що, в свою чергу, формує наукове підґрунтя для досягнення цілей державної екологічної та лісової політики України, зумовлений вибір теми дисертації та основних напрямів дослідження, визначення мети, структури, змісту та завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження за темою дисертаційної роботи проводилося впродовж 2019-2021 рр. згідно з тематичним планом наукових та науково-дослідних робіт Інституту агроекології і природокористування НААН, згідно з програмами наукових досліджень: «Еколого-економічні засади збалансованого аграрного виробництва та використання природних ресурсів агросфери» та «Збалансоване агровиробництво і природокористування України» за завданнями: 41.00.03.01.Ф. «Розроблення стратегічної моделі еколого-економічного управління природними ресурсами в агросфері» (№ ДР № 0116U000341), де автором розроблено еколого-економічну модель управління природними ресурсами, зокрема лісовими; 41.00.03.06 Ф.ПШ. «Еколого-економічна оцінка стану лісівництва Карпатського регіону» (№ ДР 0119U001126), де автором обґрунтовано теоретико-методологічні підходи та науково-практичні рекомендації щодо функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення; 07.00.02.02.Ф «Еколого-економічний механізм збалансованого природокористування в агросфері з урахуванням системної дії космічних чинників» (№ ДР 0121U108586), де автором запропоновано еколого-економічні чинники щодо збалансованого використання земель лісогосподарського призначення з урахуванням дії природних чинників.

Мета й завдання дослідження. Метою дисертації є поглиблення теоретичних і розроблення методологічних засад та практичних рекомендацій, спрямованих на функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, що являється ключовим чинником соціально-економічного розвитку регіонів.

Для досягнення зазначеної мети необхідно було вирішити такі завдання:

- розкрити наукову сутність фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, поглибити зміст дефініцій згідно з тематикою дослідження;

- обґрунтувати теоретико-методологічні підходи фінансово-економічного та організаційного забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення;
- здійснити теоретико-методичне обґрунтування застосування інструментів економічного стимулювання та фінансового забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення;
- оцінити сучасний стан фінансово-економічного забезпечення екологічної безпеки використання земель лісогосподарського призначення;
- визначити соціально-економічні ризики використання земель лісогосподарського призначення в регіональному масштабі;
- визначити економічні інструменти та можливості лісогосподарських підприємств забезпечення екологічної безпеки внаслідок впливу стихійних явищ, зокрема пожеж;
- встановити закономірності, що відображають причинно-наслідкові зв'язки між показниками та характеризують перебіг певних позитивних чи негативних процесів у лісогосподарському землекористуванні, за допомогою яких можна прогнозувати екологічні наслідки господарського використання земель лісогосподарського призначення;
- здійснити SWOT-аналіз потенціалу держлісгоспів Малого Полісся України для забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення в умовах впливу пандемії COVID-19;
- розробити методологічні основи регулювання екологічної та соціально-економічної збалансованості використання земель лісогосподарського призначення Малого Полісся України через податкове навантаження;
- здійснити теоретико-методичне обґрунтування повноти, доступності та прозорості показників еколого-економічної та фінансово-економічної звітності лісогосподарських підприємств як індикатора стану використання земель лісогосподарського призначення в контексті збалансованого розвитку;
- визначити систему пріоритетів удосконалення інституціонального середовища щодо функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення;
- визначити систему принципів фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення;
- розробити концептуальну модель і визначити вектори розвитку фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення.

Об'єктом дослідження є процеси функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення (на прикладі Малого Полісся України).

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних основ і науково-методичних та практичних рекомендацій щодо обґрунтування

фінансово-економічного механізму забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є загальнотеоретичні методи наукового пізнання, фундаментальні положення та принципи економіки природокористування та економіки лісового господарства, що висвітлені у працях вітчизняних вчених із проблем забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. Використано методи: *діалектичний метод* пізнання - для аналізу законодавчих та нормативних актів і наукових праць вчених щодо проблематики функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення; *синтез і логічне узагальнення* концептуальних основ необхідності і передумов функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення; *монографічний* - для виявлення чинників удосконалення інструментів; *метод аналогій* (перенесення закономірностей розвитку одного процесу з певними поправками на інший процес чи територію); *статистичний* (ґрунтується на кількісних показниках, які дають можливість зробити висновок про темпи розвитку процесу); *порівняльного аналізу* (аналіз найбільш актуальних проблем функціонування економічних та фінансових інструментів фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення в порівнянні з європейським досвідом); *кореляційного аналізу* (при визначенні тісноти зв'язку між статистичними характеристиками показників використання земель лісогосподарського призначення; виявлення факторів, від яких суттєво залежить прогноз; співвідношення взаємозв'язків із прогнозованим явищем під дією певних чинників), *графічний*; *трендовий аналіз* (визначення основної тенденції динаміки показників); *абстрактно-логічний* (теоретичні узагальнення та формулювання висновків). Для комплексного аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища держлісгоспів регіону Малого Полісся України використана методика *SWOT-аналізу*. Оцінка ефективності управління фінансовими потоками в лісовому секторі Малого Полісся України виконана за допомогою оцінки фінансового стану держлісгоспів.

Інформаційну базу дослідження становлять матеріали та офіційні дані: Державної служби статистики України; онлайн-сервісу ProZvit – єдиної бази автоматизованого збору, аналізу та зведення фінансових звітів; Глобальної оцінки лісових ресурсів ФАО 2020; Моніторингу земельних відносин в Україні; звітність Державного агентства лісових ресурсів України за 2016-2020 рр.; дані вебсайтів лісогосподарських підприємств території Малого Полісся України; дані Forest Stewardship Council®; звіти про використання паспортів бюджетних програм, бюджетні запити, дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених із питань сталого лісоресурсного розвитку, матеріали власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів і особистий внесок дисертанта. Науковою новизною відзначаються теоретико-методологічні доробки автора з розв'язання важливої наукової проблеми в галузі економіки природокористування щодо дієвого функціонування фінансово-економічного

механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. Зокрема,

вперше:

- обґрунтовано наукові засади фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, який в умовах сучасного стану використання земель лісогосподарського призначення виконуватиме регулюючу роль екологізації лісогосподарської діяльності та буде спрямований на підвищення соці-еколого-економічної результативності використання земель лісогосподарського призначення, чим забезпечиться досягнення Цілей сталого розвитку, визначених Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2030 року;

- здійснено теоретико-методичне обґрунтування забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення в умовах викликів унаслідок впливу пандемії COVID-19, що пов'язано з економічним регулюванням, інвестиціями та рівнем фінансового забезпечення з урахуванням можливостей та загроз, сильних і слабких його сторін;

- сформовано систему принципів екологічного, соціально-економічного, інституціонального, правового, організаційно-управлінського спрямування, яка є фундаментом фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, що забезпечує комплексне використання інтегрованої системи інструментів, спрямованих на збалансування використання земель лісогосподарського призначення;

- запропоновано концептуальну модель фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, яка передбачає етапність дій та широку специфікацію інструментів екологічного, організаційного, соціально-економічного та фінансового спрямування, що закладає екологічну домінанту в господарську діяльність на землях лісогосподарського призначення і дозволяє визначити вектори розвитку фінансово-економічного механізму використання земель лісогосподарського призначення: удосконалення інституціонального поля, покращення системи управління, відтворення земель лісогосподарського призначення до оптимального рівня лісистості, лісова сертифікація, комплексний моніторинг, доступ до інформації, податкове регулювання, стабільне інвестиційне середовище;

удосконалено:

- теоретико-методичні основи застосування інструментів економічного стимулювання та фінансового забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, що ґрунтуються на засадах розширення доступу держлісгоспів до фінансових послуг, зміцненні фінансового потенціалу держлісгоспів, екологічному страхуванні, обліку вуглецевих одиниць на місцевому та регіональному рівнях;

- науково-методичні засади організаційно-економічного забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, що

порівняно з наявними ґрунтуються на екологічному розумінні соціально-економічних процесів у лісогосподарському землекористуванні, чим підготовлено підґрунтя задля подолання регіональних соціальних, екологічних та економічних дисбалансів використання земель лісогосподарського призначення, а відтак для досягнення цілей державної екологічної політики;

- методологічні основи функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення через удосконалення методики їх нормативного оцінювання, що дає можливість урахування залежності податкового навантаження від вжитих управлінських заходів щодо стану екологічної та соціально-економічної збалансованості використання земель лісогосподарського призначення на місцевому рівні;

- науково-методичні підходи щодо удосконалення системи еколого-економічних показників звітності лісогосподарських підприємств як індикатору стану використання земель лісогосподарського призначення через оцінку масштабів та інтенсивності впливу лісогосподарської діяльності на їх екологічний стан;

- методологію розширення фінансово-економічного забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, яка базується на розвитку і впровадженні інструментів удосконалення інституціонального поля, що передбачає розроблення та здійснення національної стратегії фінансування збалансованого використання земель лісогосподарського призначення; створення в Україні Фонду інвестицій, націленого на значне розширення масштабів відновлення земель лісогосподарського призначення; зниження нормативу відрахування частини чистого прибутку держлісгоспів; зміни в законодавстві щодо реєстрації майнового права на вуглець, а також розвиток внутрішнього вуглецевого ринку;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні положення і прикладні засади фінансово-економічного та організаційного забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, в основу яких покладено, на відміну від наявних, отримання широкого спектру екологічних, економічних і соціальних вигод для нинішнього й майбутніх поколінь;

- методологічні основи екологічного регулювання збалансованого використання земель лісогосподарського призначення на основі оцінки обсягів фінансово-економічного забезпечення екологічної безпеки, чим відкриваються можливості гармонійного поєднання загальнонаціональних і регіональних інтересів, інтеграції та деталізації національних планів дій в регіональні програми забезпечення збалансованості використання земель лісогосподарського призначення, удосконалення інструменту управління землями лісогосподарського призначення;

- методологічні підходи визначення ключових змінних, які обмежують можливості суб'єктів лісогосподарської діяльності забезпечити

екологічну безпеку внаслідок впливу стихійних явищ, зокрема пожеж, та економічних інструментів, які здатні на це впливати, що дає можливість зрозуміти наслідки нинішніх практик управління землями лісогосподарського призначення;

- визначено та систематизовано інструменти фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення відповідно до рівня впливу на збалансування екологічних, економічних та соціальних показників використання земель лісогосподарського призначення, що дає можливість обирати оптимальні інструменти, а також методи їх застосування, прогнозувати майбутні траєкторії змін показників, розуміти наслідки нинішніх практик управління землями лісогосподарського призначення, і, таким чином, відкривається шлях до збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, чим створюється підґрунтя подальшого економічного зростання України.

Практичне значення одержаних результатів. Наукові результати дослідження мають важливе практичне значення для: ефективного застосування інструментів фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення; визначення цілей збалансованого розвитку при розробленні стратегії лісогосподарських підприємств; аналізу досягнення Цілей сталого розвитку на національному рівні, визначених Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Результати дослідження можуть бути використані як на рівні суб'єктів лісогосподарського землекористування, так і на регіональному та національному рівнях для прийняття управлінських рішень щодо впровадження заходів, які забезпечують збалансоване використання земель лісогосподарського призначення.

Основні результати та положення дисертації використано: у практичній діяльності Державного підприємства «Дубенське лісове господарство» при прийнятті управлінських рішень використано результати SWOT-аналізу ефективності управління грошовими потоками держлісгоспів Малого Полісся України, що відкриває нові можливості акумуляції власних фінансових ресурсів задля забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення (довідка від 07.10.2022 р. № 822); Департаментом екології та природних ресурсів Львівської обласної державної адміністрації для підготовки пропозицій в напрямках використання, відтворення та охорони природних ресурсів, при проведенні аналізу стану та тенденцій розвитку у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання, відтворення і охорони природних ресурсів у межах Львівської області, при формуванні місцевих програм охорони навколишнього природного середовища та у підготовці заходів щодо регіонального розвитку в питаннях природокористування, охорони довкілля (довідка від 17.10.2022 р. № 28-8335/0/2-22); Відділом лісового господарства, охорони та захисту лісу Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства для підготовки пропозицій у напрямі вирішення проблеми раціонального використання лісових ресурсів, щодо забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського

призначення в умовах викликів унаслідок впливу пандемії COVID-19, що пов'язано з економічним регулюванням лісогосподарської діяльності, щодо інформаційного доступу громадськості до еколого-економічних показників використання земель лісогосподарського призначення та розширення переліку екологічних показників звітності підприємств лісового сектору (довідка від 07.10.2022 р. № 05.2-27/1364); Черкаським обласним управлінням лісового та мисливського господарства щодо функціонування інструментів фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, що надають можливість опрацьовувати заходи з протидії впливу екодеструктивних чинників та формувати механізми реалізації відповідно до галузевої специфіки лісового господарства (довідка від 12.10.2022 р. № 1742); Департаментом екології та природних ресурсів Чернігівської обласної державної адміністрації розширення фінансово-економічного забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення (довідка від 05.09.2022 р. № 02.02-07/612); у навчальному процесі на факультеті економіки та менеджменту Поліського національного університету при розробленні робочих програм, методичних матеріалів, а також при проведенні лекційних та семінарських занять із дисциплін «Регіональна економіка», «Економіка підприємства», «Національна економіка», «Економічні процеси на підприємстві» (довідка від 18.10.2022 р. № 1395/01-17); у навчальному процесі на факультеті управління, економіки та права Львівського національного університету природокористування при розробленні методичних і навчальних матеріалів із дисциплін «Економіка природокористування», «Регіональна економіка», «Національна економіка» (довідка від 19.10.2022 р. № 01-28-03-1186); у навчальному процесі в Навчально-науковому інституті екологічної економіки та менеджменту Національного лісотехнічного університету України під час розробки робочих програм, методичних матеріалів, а також при проведенні лекційних та семінарських занять із дисциплін «Економіка довкілля», «Економіка і менеджмент сталого лісового господарства», «Економіка природокористування» та «Екологічна економіка» (довідка від 18.10.2022 р. № 836-28).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, у якій за результатами проведених досліджень теоретично обґрунтовано авторський підхід та надано практичні рекомендації, висновки та пропозиції щодо вирішення важливої наукової проблеми – функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення (на прикладі Малого Полісся України). Сформульовані в дисертаційній роботі наукові положення, висновки і пропозиції одержано автором самостійно та відображають вирішення завдань дослідження відповідно до поставленої мети. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих досліджень.

Апробація результатів дослідження. Основні наукові положення дисертації пройшли апробацію та одержали позитивну оцінку на: Міжнародній науково-практичній конференції «Екологічна безпека та збалансоване

природокористування в агропромисловому виробництві» (Київ, 2019), Другій Міжнародній науково-практичній конференції «Екологічні проблеми навколишнього середовища та раціонального природокористування в контексті сталого розвитку» (Херсон, 2019), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Іноземні інвестиції: сучасні виклики та перспективи» (Київ, 2019), Міжнародній науково-практичній конференції «Збалансоване природокористування: традиції, перспективи та інновації» (Київ, 2019), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Підприємництво, бухгалтерський облік та фінанси: національні особливості розвитку» (Київ, 2019), IV International Scientific-practical Conference Integration of Business Structures: Strategies and Technologies (Tbilisi, Georgia, 2020), Міжнародній науково-практичній конференції «Екологічна безпека та збалансоване природокористування в агропромисловому виробництві» (Київ, 2020), Міжнародній науково-практичній конференції «Механізми державного регулювання конкурентоспроможності національної економіки» (Ужгород, 2020), Міжнародній науково-практичній конференції «Екологічна безпека та збалансоване природокористування в агропромисловому виробництві» (Київ, 2021), Міжнародній науково-практичній конференції «Збалансоване природокористування: традиції, перспективи та інновації» (Київ, 2021).

Публікація результатів дослідження. За темою дисертації опубліковано 34 наукові праці, у тому числі 1 колективна монографія, 23 статті в наукових фахових виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз, з них 3 - у Scopus і Web of Science, та 10 тез наукових доповідей.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 459 сторінок, у тому числі 80 таблиць і 64 рисунки, а також 17 додатків. Список використаних джерел налічує 369 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження, методи наукового дослідження, розкрито наукову новизну, практичну цінність результатів дослідження, відображено їх апробацію та особистий внесок здобувача.

У першому розділі «**Теоретичні основи розвитку фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення**» визначено наукову сутність і роль фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, який в умовах сучасного стану використання земель лісогосподарського призначення виконуватиме регулюючу роль екологізації лісогосподарської діяльності; обґрунтовано, що адаптація закордонного досвіду, запровадження міжнародних стандартів задля забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення неможливі без застосування таких науково обґрунтованих складових фінансово-економічного механізму, як екологічні, економічні, фінансові та організаційні інструменти.

Проведено дослідження структури земель лісогосподарського призначення за першочерговими цілями управління на цей час. Запропоновано теоретичні підходи функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, який доводить необхідність розвитку інструменту управління на засадах удосконалення нормативно-законодавчого поля із залученням різноманітних форм і методів управління, що засновується на науково обґрунтованих підходах.

Обґрунтовано, що процес збалансованого використання земель лісогосподарського призначення повинен здійснюватися на основі комплексного застосування механізму соціального, екологічного та економічного спрямування. Уточнено та узагальнено сутність і роль фінансово-економічного механізму в забезпеченні збалансованого використання земель лісогосподарського призначення задля подальшого економічного зростання України. Доведено, що необхідність удосконалення інструментів фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення відповідає напрямам державної політики та євроінтеграційним намірам України, сучасним вимогам екологічного аспекту використання земель лісогосподарського призначення.

Досліджено податкові стимули забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення у світі. На основі зарубіжного досвіду підготовлено підґрунтя задля удосконалення податкових стимулів для забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення в Україні, що потребує внесення відповідних змін до податкового законодавства.

Запропоновано перейняти зарубіжний досвід стосовно функціонування економічного та організаційного інструментів фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення через створення і реєстрацію товарного права на вуглець у лісах, торгівлі ним та його моніторингу. Додатковим ресурсом фінансової підтримки забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення будуть потенційні обсяги продажу набутих вуглецевих одиниць абсорбції в результаті запровадження системи науково обґрунтованого низьковуглецевого способу використання земель лісогосподарського призначення. Зазначене стимулюватиме розвиток вуглецевого моніторингу. Розроблення нової правової основи вимагає поступового наближення законодавства України до права та політики ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища, що в підсумку забезпечить функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення.

У другому розділі **«Методологічні основи фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення»** обґрунтовано методологічний базис розвитку організаційно-управлінських інструментів збалансованого використання земель лісогосподарського призначення та досягнення екологічної безпеки;

запропоновано еколого-економічний вимір фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення; запропоновано методичні підходи щодо регулювання соціальної збалансованості використання земель лісогосподарського призначення.

Ідентифіковано чинники, сприятливі для забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення у відповідності з очікуваним станом лісових екосистем. Запропоновано оцінку рівня збалансованості використання земель лісогосподарського призначення кожного регіону проводити з урахуванням таких значимих індикаторів, як екологічна збалансованість та соціально-економічна збалансованість. За результатами оцінки взаємозв'язків та змін показників обґрунтовано необхідність урахування як національних інтересів, так і різноманітних інтересів зацікавлених сторін з орієнтацією на збалансованість (табл. 1).

Таблиця 1

Очікування зацікавлених сторін у процесі використання земель лісогосподарського призначення

Зацікавлені сторони	Очікування зацікавлених сторін
Громадськість	Збереження лісових ресурсів для наступних поколінь, забезпечення здорового середовища для життя через поглинання CO ₂ , захист водних і ґрунтових ресурсів, а також збереження середовища для розвитку рослин, тварин, забезпечення можливості контакту з природою, заняття спортом і туризмом, забезпечення захисту пам'яток культури і природи та отримання продуктів лісівництва для використання в щоденних потребах.
Органи місцевого самоврядування, місцеві суспільні групи	Сплата податків і зборів, створення робочих місць і забезпечення економічного розвитку на місцях, участі в інвестиційних заходах, пов'язаних з розвитком інфраструктури.
Організації і органи захисту природи та середовища	Збереження біологічного різноманіття і забезпечення захисту видів рослин і тварин, які перебувають під загрозою зникнення.
Суб'єкти господарської діяльності	Постачання на ринки деревини та інших продуктів лісового господарства.

Джерело: систематизовано автором

Розкрито зв'язки між економічними та екологічними компонентами багатогранної, схильної до пожеж екосистеми, а також визначено можливості підвищення екологічної стійкості до природних порушень за допомогою функціонування фінансово-економічного механізму. Доведено, що стан збалансованості використання земель лісогосподарського призначення є дуже чутливим до багатьох екологічних та економічних чинників, що підтверджує необхідність ретельного врахування причинно-наслідкових зв'язків між показниками при прийнятті рішень щодо планування та управління лісогосподарською діяльністю з метою забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення.

Здійснено просторово-часовий аналіз та оцінку масштабів (рис. 1) і динаміки поширення лісової FSC-сертифікації в Україні.

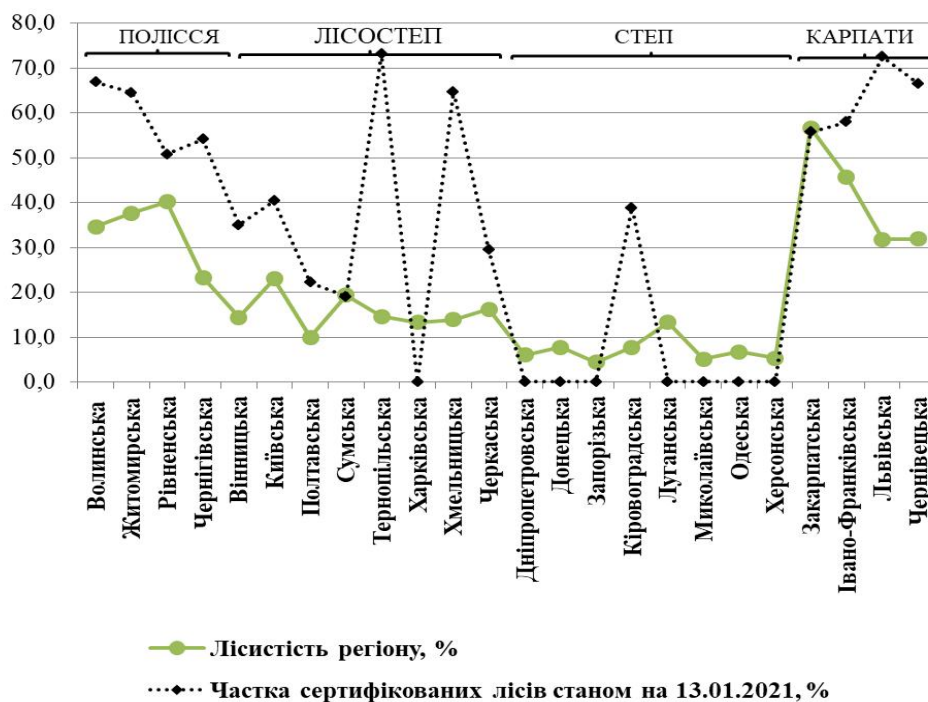

Рис. 1. Показники лісистості та частки сертифікованих лісових насаджень України за регіонами

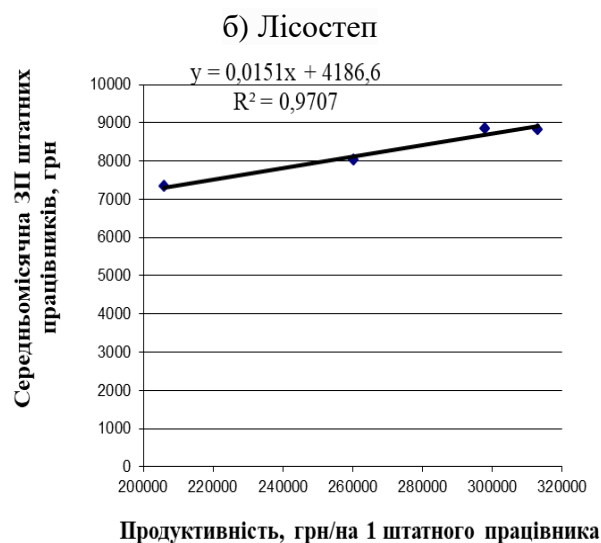
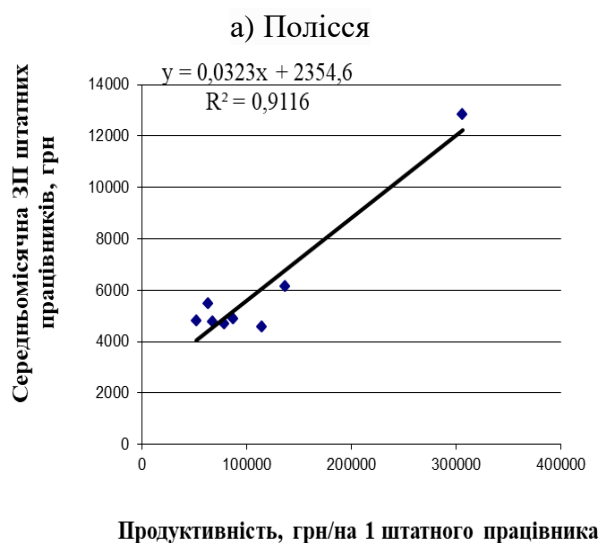
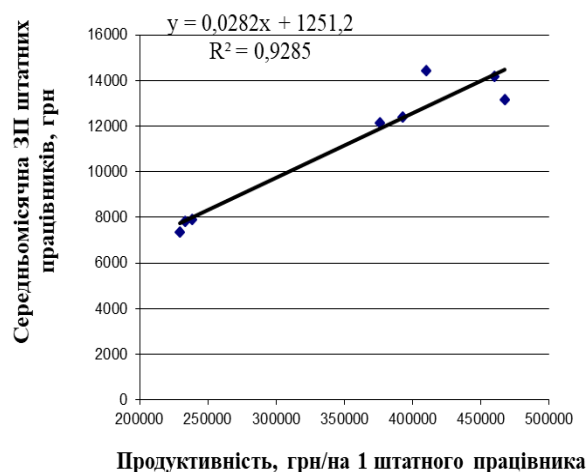
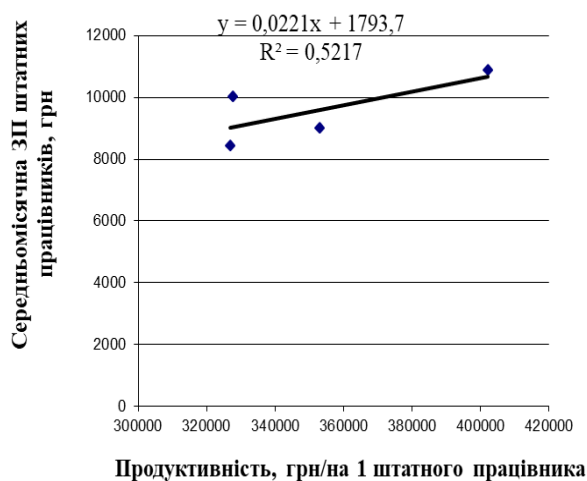
Джерело: сформовано автором.

Оцінено вплив FSC-сертифікації лісоуправління в Україні на екологічні показники використання земель лісогосподарського призначення шляхом аналізу змінних, виявлених за результатами кореляційної залежності між статистичними характеристиками окремих економічних та екологічних показників, таких як площа сертифікованих лісових насаджень, капітальні інвестиції, лісовідновлення.

Доведено, що сертифікація лісових насаджень, як екологічний інструмент фінансово-економічного механізму, може зіграти певну роль у підтримці збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, запобігаючи незаконним вирубкам та сприяючи лісовідновленню, капітальним інвестиціям. Доведено вплив лісовідновлення на рівень лісової сертифікації в Україні. Критерій створення лісових культур впливає на рівень сертифікації лісових насаджень в Україні зі значним коефіцієнтом кореляції $r = 0,7860$ (рис. 2).

Оцінено залежність досягнення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення від фінансово-економічного забезпечення екологічної безпеки, що пов'язано з рівнем капітальних інвестицій в основні засоби лісового сектору економіки України. Оцінено залежність обсягів капітальних інвестицій від стану лісової сертифікації.

в) Степ

г) Карпати

Рис. 3. Кореляційні поля та графіки кореляційної залежності середньомісячної заробітної плати від продуктивності праці в держлісгоспах Держлісагентства України за 2016-2020 рр.

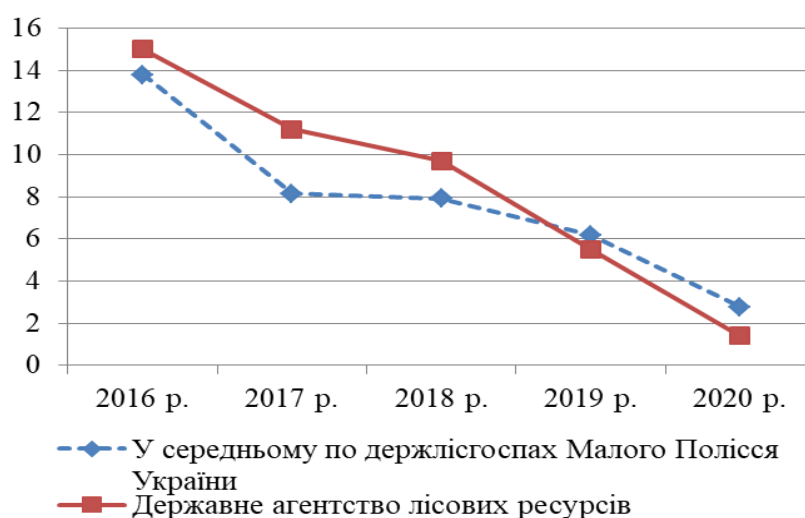
Джерело: сформовано автором.

У третьому розділі «Сучасний стан та тенденції удосконалення фінансово-економічного механізму використання земель лісгосподарського призначення Малою Полісся України» здійснено аналіз та оцінку використання земель лісгосподарського призначення Малою Полісся України; досліджено фінансово-економічні аспекти щодо удосконалення збалансованості використання земель лісгосподарського призначення Малою Полісся України; визначено еколого-економічні та соціальні ризики розвитку та удосконалення фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісгосподарського призначення Малою Полісся України.

Основними суб'єктами лісгосподарської діяльності регіону Малою

Полісся України, які забезпечують використання земель лісогосподарського призначення як джерела продуктивності лісових екосистем, сприяють досягненню оптимальної лісистої, зокрема шляхом створення лісових культур та сприяння природному поновленню, є державні лісогосподарські підприємства сфери управління Держлісагентства України. Проведено аналіз наукових основ щодо районування території Малого Полісся України. Визначено, що районування за агроекологічним підходом дає можливість врахування територіальних особливостей основних екологічних проблем Малого Полісся України та шляхи їх вирішення, що надає можливості трансформації результатів досліджень на інші регіони, що сприятиме переходу України на модель економіки збалансованого землекористування.

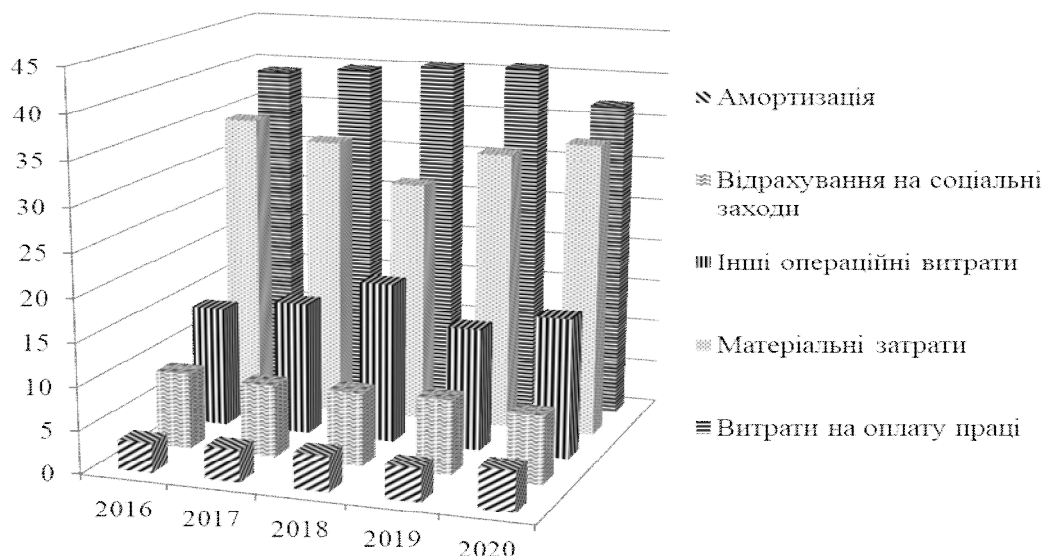
Оцінка варіації рентабельності активів у держлісгоспах Малого Полісся України свідчить про іммобілізацію власного капіталу та погіршення ситуації з фінансовим забезпеченням збалансованого використання земель лісогосподарського призначення Малого Полісся України (рис. 4).

Рис. 4. Динаміка рентабельності активів держлісгоспів Малого Полісся України та підприємств сфери управління Державного агентства лісових ресурсів за 2016-2020 рр.

Джерело: сформовано автором.

Обґрунтовано необхідність реформування фінансово-економічних відносин у системі лісогосподарського землекористування. Кінцевою метою цього реформування є пошук компромісної рівноваги між зростанням рівнів рентабельності лісогосподарського землекористування та забезпеченням збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. Оцінка структури операційних витрат держлісгоспів Малого Полісся України (рис. 5) свідчить про необхідність збалансування напрямів та джерел фінансових ресурсів у секторі лісогосподарського землекористування з пріоритетом використання коштів на забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення.

Рис. 5. Динаміка структури операційних витрат у середньому по держлісгоспах Малого Полісся України, %

Джерело: сформовано автором.

Поступовий спад фінансових витрат на лісові землі стримує забезпечення збалансованого використання земель лісгосподарського призначення. При цьому варто зазначити, що з державного бюджету фінансування лісового господарства держлісгоспів регіону Малого Полісся України зовсім відсутнє. Нині впровадження інноваційних екологічних і ресурсозберігаючих технологій у лісгосподарській діяльності, оновлення обладнання лишаються без належного фінансування (табл. 2).

Таблиця 2.

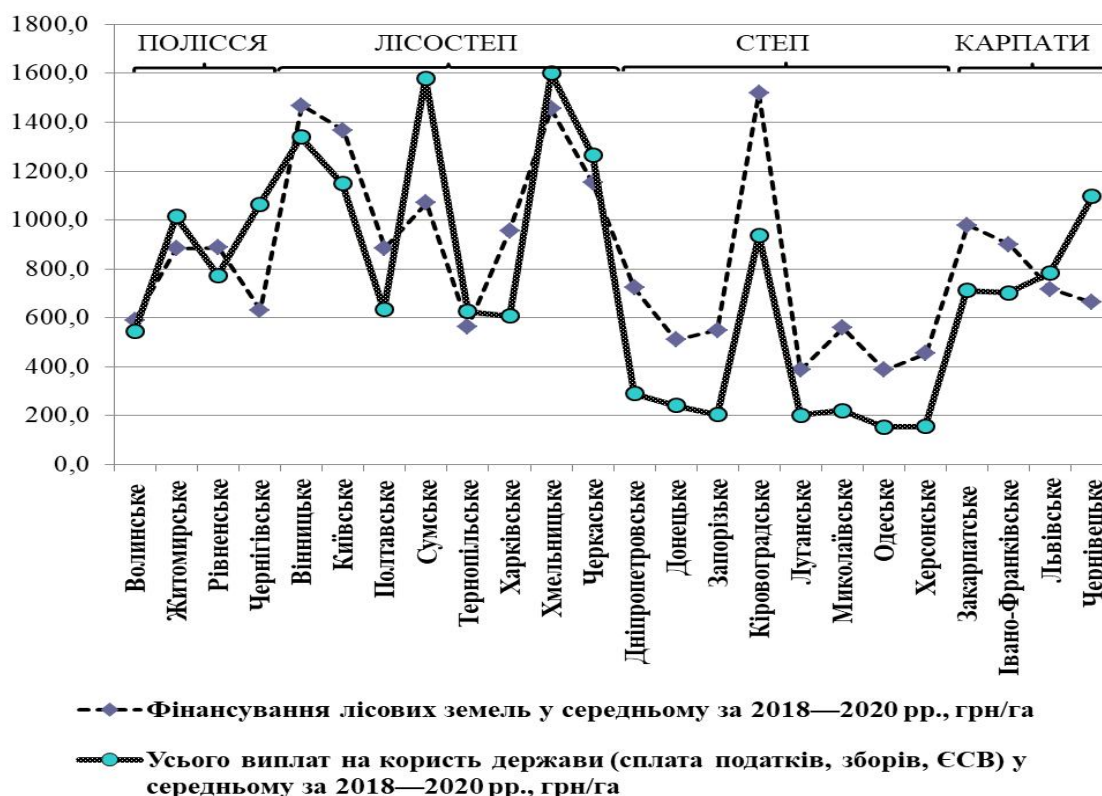
Динаміка відносних показників капітальних інвестицій держлісгоспів на 1 га земель лісгосподарського призначення, грн

Лісгосподарські підприємства	2018	2019	2020	Відхилення 2020 р. до середнього показника за 2018-2019 р., %
У середньому держлісгоспи Малого Полісся України	132	57	42	44,1
У середньому за Держлісагентством України	107	58	46	55,8

Джерело: складено автором.

Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2030 року однією з причин виникнення проблем у лісовій сфері визначено недосконалість податкової бази. Встановлено, що обсяги податкового навантаження (сплата податків, зборів, ЄСВ) у відносних

показниках на 1 га земель лісогосподарського призначення перевищують обсяги фінансових витрат на 1 га земель (рис. 6).

Рис. 6. Коливання обсягів фінансування лісових земель і податкового навантаження в держлісгоспах Держлісагентства України

Джерело: сформовано автором.

Обсяги фінансування лісових земель вищі від податкового навантаження лише в природно-кліматичній зоні Степу за рахунок бюджетних дотацій. За результатами оцінки взаємозв'язків між обсягами податкового навантаження, умовами оподаткування та ефективністю економічної діяльності лісогосподарських підприємств доведено, що за нинішнього податкового навантаження на державні лісогосподарські підприємства в Україні їх власні фінансові можливості є недостатніми для забезпечення збалансованого використання земель лісового господарства.

Доведено необхідність перерозподілу напрямів та обсягів фінансових потоків у галузі використання лісових земель, що вимагає відповідних змін до податкового законодавства. Встановлено, що зменшення нормативу відрахувань частини чистого прибутку держлісгоспів відкриє нові можливості акумуляції капітальних інвестицій з метою забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення.

Дослідження ефективності управління грошовими потоками підприємств лісового господарства дає можливість повного розуміння можливостей забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. Результати аналізу засвідчують, що державні підприємства, як

постійні лісокористувачі, мають необхідні передумови для реалізації цілей збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. Проте на сьогодні потенціал фінансових передумов забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення держлісгоспами Малого Полісся України використовується не на достатньому рівні.

Ідентифіковано інструменти, сприятливі для забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. Сприятливими чинниками для забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення в національній економіці є оновлення основних засобів лісогосподарських підприємств через удосконалення інструменту інвестицій, зменшення податкового навантаження на землі лісогосподарського призначення.

У четвертому розділі **«Еколого-економічні імперативи функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення»** визначено інституціональні аспекти удосконалення інструментів забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення; сформовано детермінанти забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення; визначено перспективні напрями трансформації інструментів фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення в умовах пандемії COVID-19.

Встановлено, що проблема функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення не може бути вирішеною в рамках наявної нормативно-правової бази.

Підготовлено підґрунтя для функціонування організаційно-управлінського інструменту інвентаризації у складі фінансово-економічного механізму, який спрямований на досягнення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. Обґрунтовано, що за результатами інвентаризації земель лісогосподарського призначення активізується інтенсивність фінансових потоків, що надасть позитивні еколого-економічні та соціальні ефекти, і, як результат, забезпечить збалансоване використання земель лісогосподарського призначення.

Визначено напрями удосконалення еколого-економічних показників моніторингу використання земель лісогосподарського призначення, які забезпечували б основу для аналізу ситуації, виявлення тенденцій і проблемних питань із використання земель лісогосподарського призначення. Визначено ключові цільові групи показників моніторингу, які будуть істотно сприяти оцінці ефективності досягнення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення на рівні країни, підвищенню узгодженості міжвідомчого управління природними ресурсами, також наведено варіанти можливих конфліктів і запропоновані конкретні способи досягнення цілей без шкоди для природних ресурсів і екосистем. У межах цих груп запропоновано доповнити систему моніторингу використання земель такими показниками, як

зnelіснення, швидкість вирубки деревостану, перетворення інших видів землекористування в лісові землі (і навпаки), викиди парникових газів, моніторинг біорізноманіття в межах окремих територій тощо.

Обґрунтовано невідповідність нормативної грошової оцінки земель лісогосподарського призначення України їх екологічному стану та економічній привабливості. Трансформація земель лісогосподарського призначення в інвестиційний актив з об'єктивною нормативною грошовою оцінкою і реальною цінністю є інструментом удосконалення фінансово-економічного механізму забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення та має потенціал щодо практичного використання. Обґрунтовано, що використання інвестиційного потенціалу земель лісогосподарського призначення активізує інтенсивність фінансових потоків, надасть позитивні еколого-економічні та соціальні ефекти, і, як результат, забезпечить збалансоване використання земель лісогосподарського призначення (рис. 7).

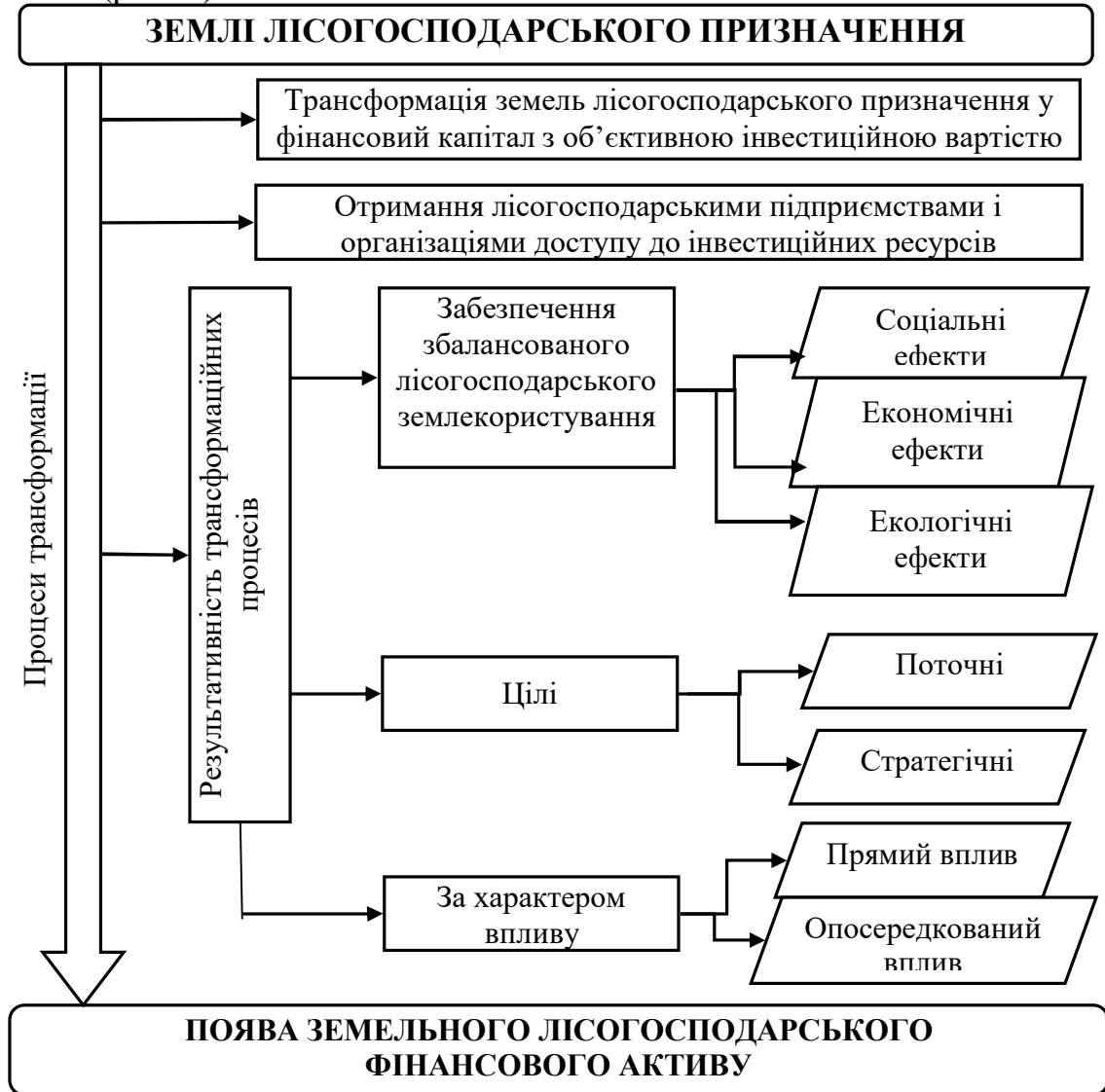

Рис. 7. Система ефектів від трансформації земель лісогосподарського призначення у фінансові активи з об'єктивною інвестиційною вартістю

Джерело: сформовано автором.

Встановлені безпосередні та найбільш очевидні наслідки пандемії для забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. Ідентифіковано основні економічні проблеми, фінансові потреби та соціальні дисбаланси використання земель лісогосподарського призначення регіону Малого Полісся України для більш ефективного відновлення після впливу пандемії, якими є: негативна динаміка зменшення фінансового забезпечення; зменшення капітальних інвестицій; значний рівень зносу основних фондів; зростання податкового навантаження; зменшення соціальних гарантій; недосконала кадрова політика.

Визначено заходи фінансового забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, які є важливими компонентами управлінських заходів щодо екологічної, економічної та соціальної збалансованості використання земель лісогосподарського призначення у відповідь на пандемію COVID-19 та формування стійкості до майбутніх пандемій (табл. 3).

Таблиця 3

Заходи фінансової підтримки та економічних стимулів збалансованого використання земель лісогосподарського призначення

Джерело	Пропоновані заходи
Збільшення міжнародної фінансової підтримки	Розроблення та здійснення національної стратегії фінансування збалансованого використання земель лісогосподарського призначення.
Розширення доступу держлісгоспів до фінансових послуг, у тому числі до недорогих кредитів	Розроблення та здійснення державної програми пільгового кредитування. Законодавче врегулювання можливості передавати в заставу землі лісогосподарського призначення для отримання кредитів.
Інвестиції в лісокористування	Створення в Україні Фонду інвестицій, націленого на значне розширення масштабів відновлення лісових екосистем у ході Десятиліття Організації Об'єднаних Націй із відновлення екосистем (2021–2030 роки).
Фінансування Зеленого кліматичного фонду	Розроблення проєктів, спрямованих на забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення та збільшення накопичень вуглецю в лісах.
Кошти Всесвітнього банку	Участь у програмі «Глобальне партнерство на користь забезпечення життєстійкості та стійкості ландшафтів» (PROGREEN).
Зміцнення фінансового потенціалу держлісгоспів	Зниження нормативу відрахування частини чистого прибутку держлісгоспів до рівня 2018 р. Перегляд податкових стимулів на користь забезпечення збалансованого землекористування.

Екологічне страхування	Прийняття Закону України «Про екологічне страхування» відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23.03.2021 р. «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації».
Облік вуглецевих одиниць на місцевому та регіональному рівнях	Зміни в законодавстві щодо реєстрації майнового права на вуглець, обліку лісогосподарськими підприємствами обсягів накопичення вуглецю в лісах, розвитку внутрішнього вуглецевого ринку, що дасть можливість додаткових фінансових надходжень.

Джерело: розроблено автором.

Проведений SWOT-аналіз обґрунтовує можливість використання потенціалу держлісгоспів Малого Полісся України для узгодження зусиль щодо відновлення після пандемії із зусиллями для забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення (табл. 4).

Таблиця 4

SWOT-аналіз збалансованого використання земель лісогосподарського призначення Малого Полісся України в умовах впливу пандемії

Сильні сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Територіальне розташування. 2. Переваги державної форми власності. 3. Доступність до відновлюваних природних ресурсів. 4. Потенціал збільшення доходів від розширення переліку екосистемних послуг. 5. Надійні платники податків. 6. Потенціал забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення.
Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Негативна динаміка зменшення чистого доходу. 2. Негативна динаміка зменшення фінансування земель лісогосподарського призначення. 3. Відсутність фінансування з державного бюджету. 4. Негативна динаміка зменшення інвестицій. 5. Негативна динаміка зростання зносу основних фондів. 6. Зменшення середньомісячної заробітної плати штатних працівників. 7. Недосконала кадрова політика. 8. Зменшення частки витрат на заробітну плату у структурі витрат. 9. Значне податкове навантаження на прибуток. 10. Слабо диверсифікована економіка держлісгоспів.
Можливості
<ol style="list-style-type: none"> 1. Перспективи розширення переліку екосистемних послуг. 2. Залучення державного фінансування на цілі забезпечення збалансованого використання земель.

<ol style="list-style-type: none"> 3. Залучення приватних інвестицій. 4. Розширення доступу держлісгоспів до недорогих кредитів, пільгове кредитування. 5. Фінансування з Зеленого кліматичного фонду. 6. Екологічне страхування. 7. Законодавче врегулювання можливості передавати в заставу землі лісогосподарського призначення. 8. Оновлення та модернізація виробничих потужностей. 9. Облік обсягів накопичення вуглецю в лісах. 10. Капіталізація земель лісогосподарського призначення. 11. Диверсифікація виробництва. 12. Розширення масштабів відновлення лісових екосистем. 13. Участь у програмі «Глобальне партнерство на користь забезпечення життєстійкості та стійкості ландшафтів». 14. Зниження нормативу відрахування частини чистого прибутку держлісгоспів. 15. Посилити позиціонування лісового господарства як сектору, який може ефективно боротися з бідністю, створювати стабільні доходи і забезпечувати зайнятість населення.
Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Подальше зростання податкового навантаження. 2. Втрата кваліфікованих кадрів. 3. Обмеження можливостей оновлення основних фондів. 4. Подальше скорочення капітальних вкладень. 5. Відсутність бюджетного фінансування. 6. Відсутність національної програми фінансування лісового господарства, як невід'ємної частини національного плану відновлення після пандемії COVID-19. 7. Зменшення фінансових витрат на землі лісогосподарського призначення створює конфлікт пріоритетів між економічними, екологічними та соціальними цілями збалансованого використання земель лісогосподарського призначення.

Джерело: сформовано автором.

У п'ятому розділі «**Концептуальна модель фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення**» визначено пріоритети удосконалення інституціонального середовища функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення; сформовано стратегічні імперативи фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення; запропоновано вектори розвитку фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення Малого Полісся України.

Викладено авторське бачення вирішення проблеми досягнення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення в системі інституціональних зв'язків суспільно-економічного розвитку з урахуванням євроінтеграційних процесів (табл. 5).

Пріоритети удосконалення інституціонального середовища функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення

Пріоритети	Шляхи
Збільшення лісистості	Розроблення та впровадження програм збільшення лісистості, які міститимуть методи, механізми та економічні стимули створення нових насаджень за рахунок бюджетів усіх рівнів, позабюджетних коштів, інвестиційних ресурсів. Використання природного поновлення для відтворення лісових екосистем. Встановлення обмеження стосовно зміни цільового призначення земель лісогосподарського призначення.
Нарощення екологічного, ресурсного, зростання економічного потенціалу земель лісогосподарського призначення	Впровадження компенсаційних механізмів та економічних стимулів щодо накопичення вуглецю, зменшення емісії та збільшення абсорбції вуглекислого газу на землях лісогосподарського призначення. Посилення внеску земель лісогосподарського призначення в економічний розвиток шляхом диверсифікації джерел отримання доданої вартості в лісогосподарському землекористуванні, що сприятиме оптимізації витрат і збільшення рентабельності лісогосподарських підприємств.
Функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення	Удосконалення нормативно-правової бази щодо функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. Цільове накопичення коштів через Державний фонд розвитку лісового господарства. Державна підтримка національної системи лісової сертифікації. Нарощування потенціалу екосистемних послуг лісового господарства. Удосконалення та подальший розвиток моніторингу стану земель лісогосподарського призначення. Національна інвентаризація земель лісогосподарського призначення.
Інформаційна доступність	Розміщення екологічної звітності про використання земель лісогосподарського призначення у відкритому доступі, забезпечення прозорості даних.
Лісоуправління, спрямоване на лісогосподарське землекористування, адаптоване до зміни клімату і збільшення стійкості лісових екосистем	Розроблення заходів із впровадження сучасних природозберігаючих технологій лісогосподарського землекористування, оновлення засобів виробництва. Зниження екологічних загроз шляхом удосконалення нинішньої системи охорони лісових екосистем від пожеж. Розширення обсягів будівництва відомчих автомобільних доріг на землях лісогосподарського призначення.

Продовження таблиці 5

Підтримка екологічних функцій земель лісогосподарського призначення	Застосування екологобезпечних технологій і процесів. Врахування пріоритетності екологічних аспектів використання земель лісогосподарського призначення. Підтримання родючості земель лісогосподарського призначення. Впровадження заходів щодо збереження біорізноманіття
Соціальна збалансованість	Залучення місцевих громад до управління землями лісогосподарського призначення.
Екологічна освіта	Підготовка кадрів для лісової галузі та підвищення кваліфікації працівників лісогосподарських підприємств

Джерело: розроблено автором.

Запропоновано шляхи удосконалення функціонування інституціонального регулятора, наведені конкретні пропозиції щодо розроблення та внесення змін до законодавчих та інших нормативно-правових актів у напрямі забезпечення функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, що дасть можливість підвищити ефективність управління процесом використання лісових земель кожного регіону (табл. 6).

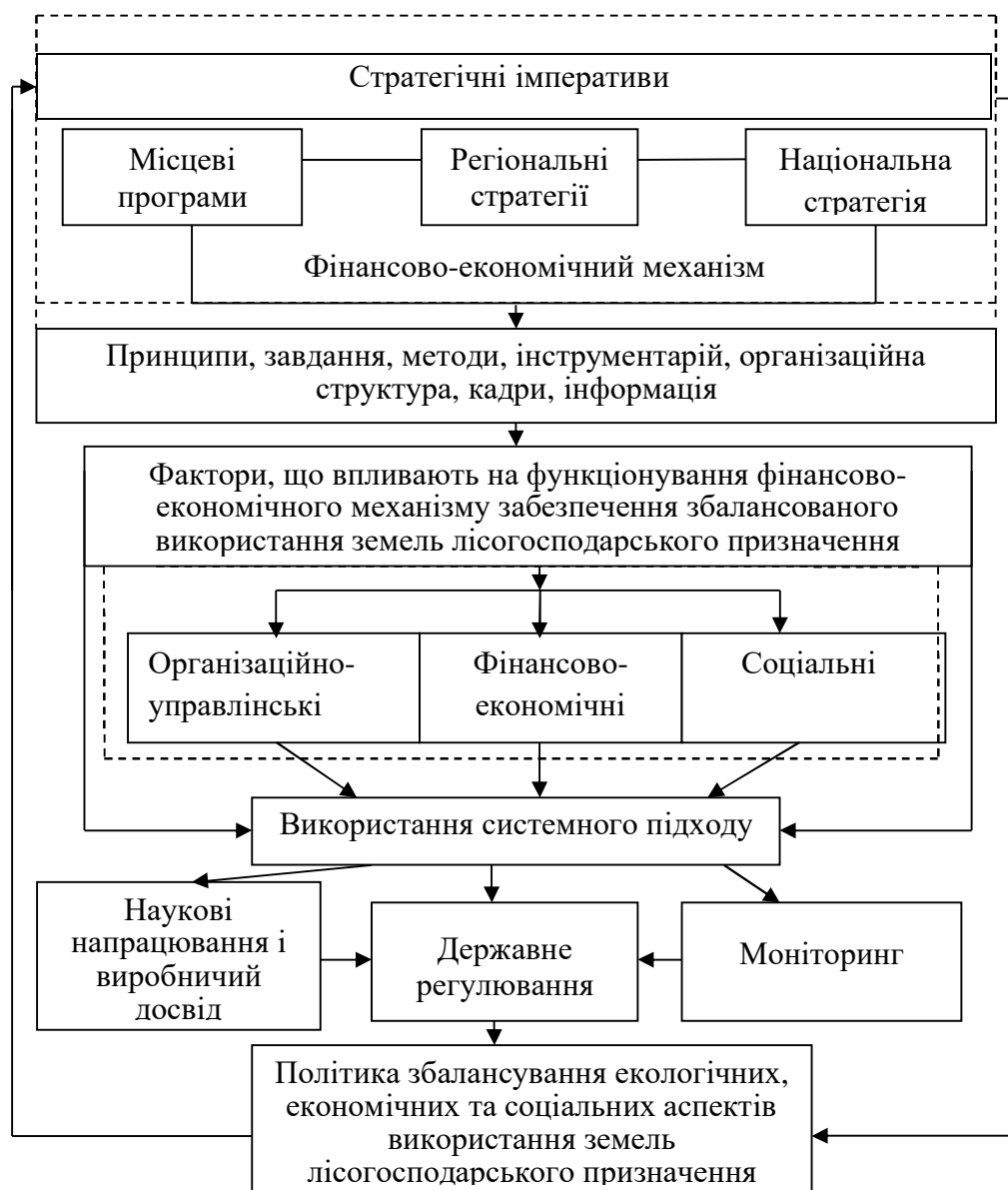
Таблиця 6

Пропозиції внесення змін до законодавчих та інших нормативно-правових актів

Доповнення Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» нормою щодо правових та організаційних засад оцінки впливу лісогосподарської діяльності на стан земель лісогосподарського призначення.
Прийняття та інтеграція національної програми фінансування лісового господарства, національної програми збалансованого використання земель лісогосподарського призначення України.
Розроблення та здійснення державної програми пільгового кредитування; законодавче врегулювання можливості передавати в заставу землі лісогосподарського призначення для отримання кредитів.
Зниження нормативу відрахування частини чистого прибутку держлісгоспів, перегляд податкових стимулів на користь забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення.
Удосконалення чинної методики нормативної грошової оцінки земельної ділянки лісогосподарського призначення шляхом урахування залежності оцінки від стану екологічної та соціально-економічної збалансованості використання земель лісогосподарського призначення.
Створення в Україні Фонду інвестицій, націленого на значне розширення масштабів відновлення лісових екосистем.
Зміни в законодавстві щодо реєстрації майнового права на вуглець, обліку лісогосподарськими підприємствами обсягів накопичення вуглецю в лісах.

Джерело: розроблено автором.

Розроблена модель стратегічних імперативів функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісгосподарського призначення вимагає використання системного підходу до політики збалансування екологічних, економічних та соціальних аспектів використання земель лісгосподарського призначення (рис. 8).

Рис. 8. Стратегічні імперативи функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісгосподарського призначення

Джерело: розроблено автором.

Запропонована структурна схема інформаційного доступу громадськості до еколого-економічних показників використання земель лісгосподарського призначення, що забезпечить повноту і прозорість, відкритість і підзвітність перед суспільством інформації про екологічні наслідки використання земель лісгосподарського призначення (рис. 9).

Рис. 9. Структурна схема інформаційного доступу громадськості до еколого-економічних показників використання земель лісогосподарського призначення

Джерело: розроблено автором.

Доведено, що набір економічних та екологічних показників звітності, доступної онлайн, є індикатором стану використання земель лісогосподарського призначення. Підготовлено підґрунтя задля удосконалення інформаційної бази звітності в масштабах як країни, так і кожного лісогосподарського підприємства, окремого регіону, оскільки регіональні галузеві поліпшення сприятимуть досягненню збалансованого використання земель лісогосподарського призначення на рівні країни. Встановлено необхідність розширення переліку екологічних показників звітності підприємств лісового сектору, що сприятиме прийняттю рішень, заснованих на їх аналізі.

Серед списку найважливіших показників, які повинні оприлюднюватися у звітності лісогосподарських підприємств, мають бути такі показники: накопичення вуглецю в лісах і зміни такого накопичення, що буде стартовим майданчиком для можливості реєстрації майнового права на вуглець і торгівлі

ним у довгостроковій перспективі; ступінь еродованості ґрунтів; вміст гумусу; показники продуктивності (бонітету) лісових земель залежно від ґрунтових умов у різних зонах України; показники біорізноманіття, стану популяцій видів фауни і флори, що підлягають охороні і збереженню; різноманітність видів природних ресурсів, які використовуються населенням на території планованої діяльності й у зоні її впливу; різноманітність екосистемних послуг; важливо в доповнення до абсолютних даних застосовувати відносні показники на 1 га земель лісогосподарського призначення. Доцільно наведені екологічні показники включати до звіту про управління за такими блоками: вплив на земельні угіддя і ґрунти; вплив на фауну, флору, біорізноманіття; вплив на поверхневі води; вплив на ландшафти; вплив на атмосферне повітря; накопичення вуглецю; обсяги поновлення деревостану, лісокультурних робіт. Таким чином, розширення набору показників та індикаторів використання природних ресурсів, у тому числі й земель лісогосподарського призначення, потребують подальшого удосконалення на рівні як лісогосподарських підприємств, так і регіонів, оскільки регіональні поліпшення сприятимуть збалансованому використанню земель лісогосподарського призначення в національному масштабі.

Запропоновано удосконалення чинної методики нормативного оцінювання земель лісогосподарського призначення шляхом урахування залежності нормативної грошової оцінки від управлінських заходів щодо стану екологічної та соціально-економічної збалансованості використання земель лісогосподарського призначення. Удосконалення методологічних основ функціонування фінансово-економічного механізму через нормативну грошову оцінку земель лісогосподарського призначення впливатиме на прийняття управлінських рішень через податкове стимулювання, що сприятиме забезпеченню збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. Запропоновано удосконалити формулу нормативної грошової оцінки земельної ділянки лісогосподарського призначення (Цн) шляхом урахування залежності оцінки від коефіцієнтів, які відображають оцінку управлінських заходів щодо стану екологічної та соціально-економічної збалансованості використання земель лісогосподарського призначення:

$$\text{Цн} = \text{Пд} \times \text{Нрд} \times \text{Км1} \times \text{Км2} \times \text{Км3} \times \text{Км4} \times \text{Кцп} \times \text{Клк} \times \text{Кні} / (\text{Кез} \times \text{Ксез}),$$

де:

Пд - площа земельної ділянки, квадратних метрів;

Нрд - норматив капіталізованого рентного доходу за одиницю площі згідно з додатком 1;

Км1 - коефіцієнт, який враховує розташування територіальної громади в межах зони впливу великих міст;

Км2 — коефіцієнт, який враховує курортно-рекреаційне значення населених пунктів;

Км3 - коефіцієнт, який враховує розташування територіальної громади в межах зон радіаційного забруднення;

Км4 - коефіцієнт, який характеризує зональні фактори місця розташування земельної ділянки;

Кцп - коефіцієнт, який враховує цільове призначення земельної ділянки відповідно до відомостей Державного земельного кадастру;

Клк - коефіцієнт, який враховує категорію деревостану;

Кні - добуток коефіцієнтів індексації нормативної грошової оцінки земель за період від затвердження нормативу капіталізованого рентного доходу до дати проведення оцінки;

Кез - коефіцієнт, який враховує стан екологічної збалансованості використання земель лісгосподарського призначення;

Ксез - коефіцієнт, який враховує стан соціально-економічної збалансованості використання земель лісгосподарського призначення.

Розроблено структурну схему організаційно-економічного забезпечення управління землями лісгосподарського призначення, яка слугуватиме основою для функціонування фінансово-економічного механізму у сфері збалансованого використання земель (рис. 10). Концептуальна модель реалізації фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісгосподарського призначення забезпечить консолідацію управлінських аспектів навколо стратегічних завдань і пріоритетів, визначених Основними засадами державної екологічної політики України на період до 2030 року.

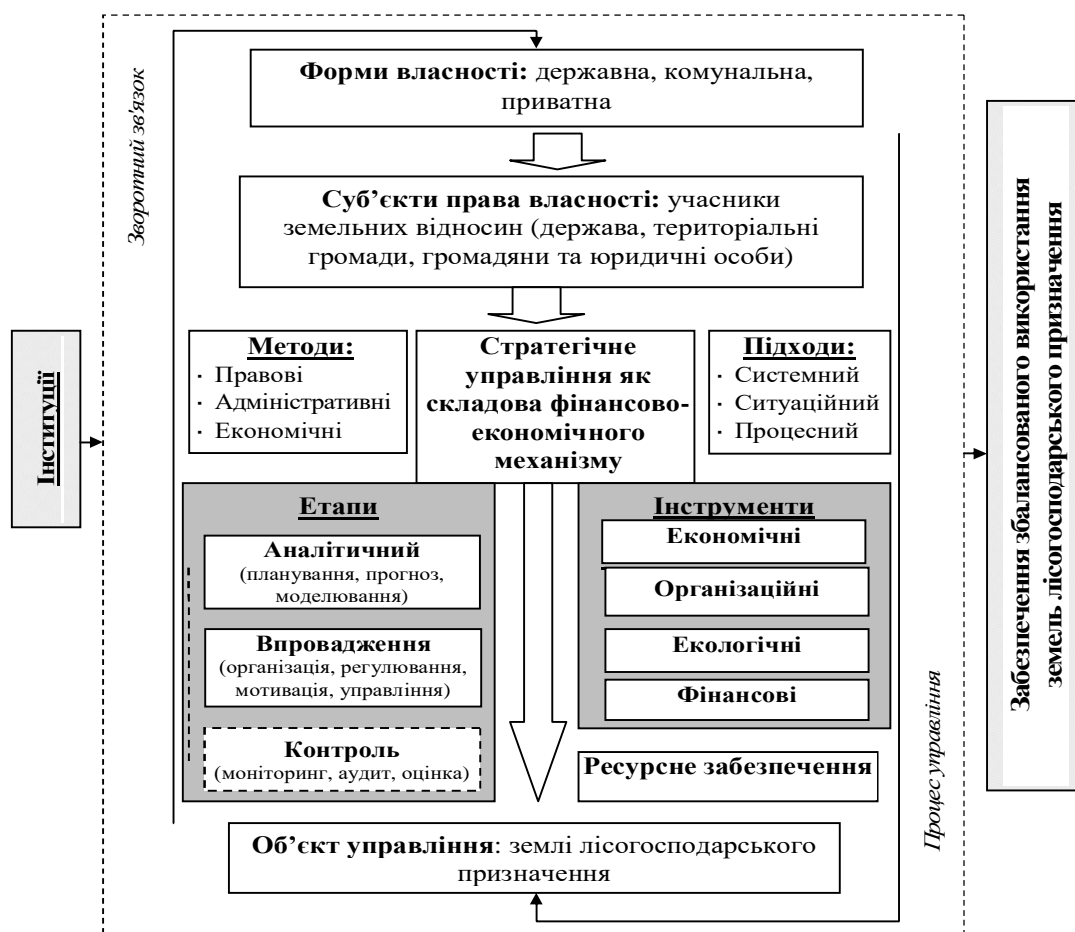

Рис. 10. Структурна схема організаційно-економічного забезпечення управління землями лісгосподарського призначення

Джерело: сформовано автором.

Запропоновано структуру фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, що забезпечить підґрунтя стосовно комплексного використання інтегрованої системи фінансово-економічних інструментів, які спрямовуються на досягнення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення відповідно до напрямів державної політики та євроінтеграційних намірів України (рис. 11).

Рис. 11. Модель структури фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення

Джерело: розроблено автором.

Цим відкривається низка можливостей удосконалення управління лісовою діяльністю на національному рівні, у свою чергу, національні плани дій будуть інтегровані в регіональні програми соціально-економічного розвитку та

деталізовані на рівні регіональних планів дій щодо забезпечення збалансованості використання земель лісгосподарського призначення. Систематизовано інструментарій фінансово-економічного механізму, який диференційовано відповідно до рівня впливу на збалансування екологічних, економічних та соціальних показників використання земель лісгосподарського призначення, що дає змогу обрати оптимальні інструменти, а також методи їх застосування (табл. 7). Ми підкреслюємо наявність пов'язаних із цим можливостей забезпечення збалансованого використання земель лісгосподарського призначення на місцевому, регіональному та національному рівнях.

Таблиця 7

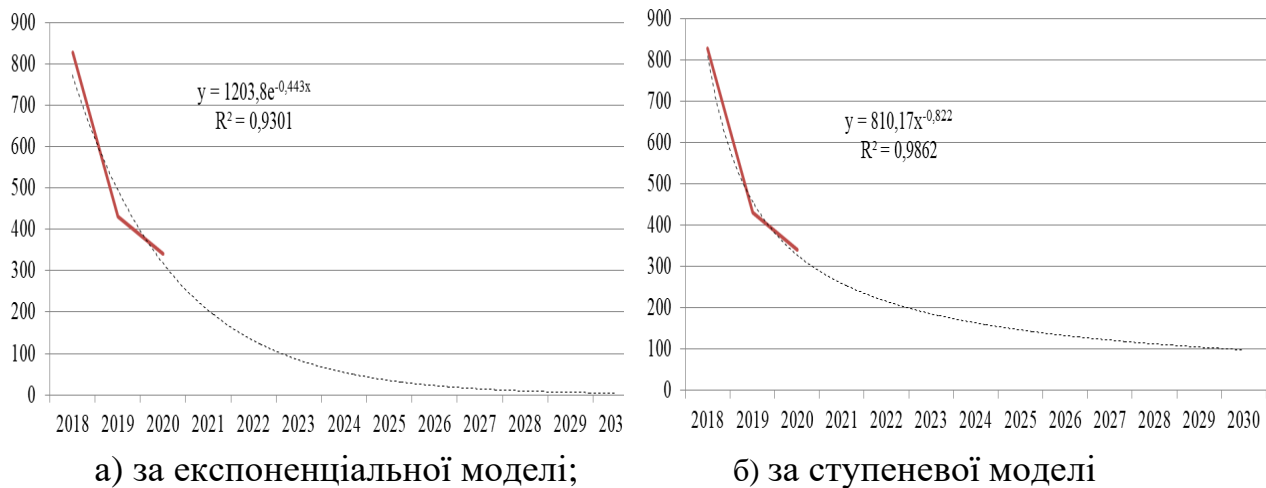
**Оцінка інструментарію фінансово-економічного механізму
збалансованого використання земель лісгосподарського призначення**

Чинник	Результативний показник	Коефіцієнт детермінації	Коефіцієнт кореляції
Продуктивність праці (регіон Карпат)	Середньомісячна заробітна плата (регіон Карпат)	0,9707	0,9852
Продуктивність праці (регіон Лісостепу)	Середньомісячна заробітна плата (регіон Лісостепу)	0,9285	0,9636
Капітальні інвестиції	Чистий дохід	0,9126	0,9553
Продуктивність праці (регіон Степу)	Середньомісячна заробітна плата (регіон Степу)	0,9116	0,9548
Капітальні інвестиції	Чисельність працівників	0,8241	0,9078
Ціна знеособленого кбм. реалізованої деревини	Капітальні інвестиції	0,785	0,886
Сертифікація лісових насаджень	Капітальні інвестиції	0,695	0,8337
Капітальні інвестиції	Наявність висококваліфікованих кадрів	0,6659	0,8160
Створення лісових культур	Сертифікація лісових насаджень	0,6178	0,7860
Капітальні інвестиції	Продуктивність праці	0,5648	0,7515
Підвищення кваліфікації працівників	Продуктивність праці	0,5616	0,7494
Продуктивність праці (регіон Полісся)	Середньомісячна заробітна плата (регіон Полісся)	0,5217	0,7223
Капітальні інвестиції	Ступінь зносу основних засобів	0,4993	-0,7066
Фінансування 1 га площі земель лісгосподарського	Рентабельність	0,4726	0,6875
Прибуток	Капітальні інвестиції	0,4337	0,6586
Пожежі	Рентабельність діяльності	0,384	-0,6197

Джерело: розраховано автором.

Доведено, що оцінка взаємовпливів між показниками використання земель лісгосподарського призначення є важливою з точки погляду прогнозування майбутніх траєкторій змін показників, щоб повністю зрозуміти

наслідки нинішніх практик управління землями лісогосподарського призначення, а відтак визначення та удосконалення інструментів фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. Визначено тенденції динаміки забезпечення використання земель лісогосподарського призначення капітальними інвестиціями на перспективу, звільненої від впливу індивідуальних особливостей окремих періодів (за сучасних умов лісистості та стану лісової сертифікації) (рис. 12).

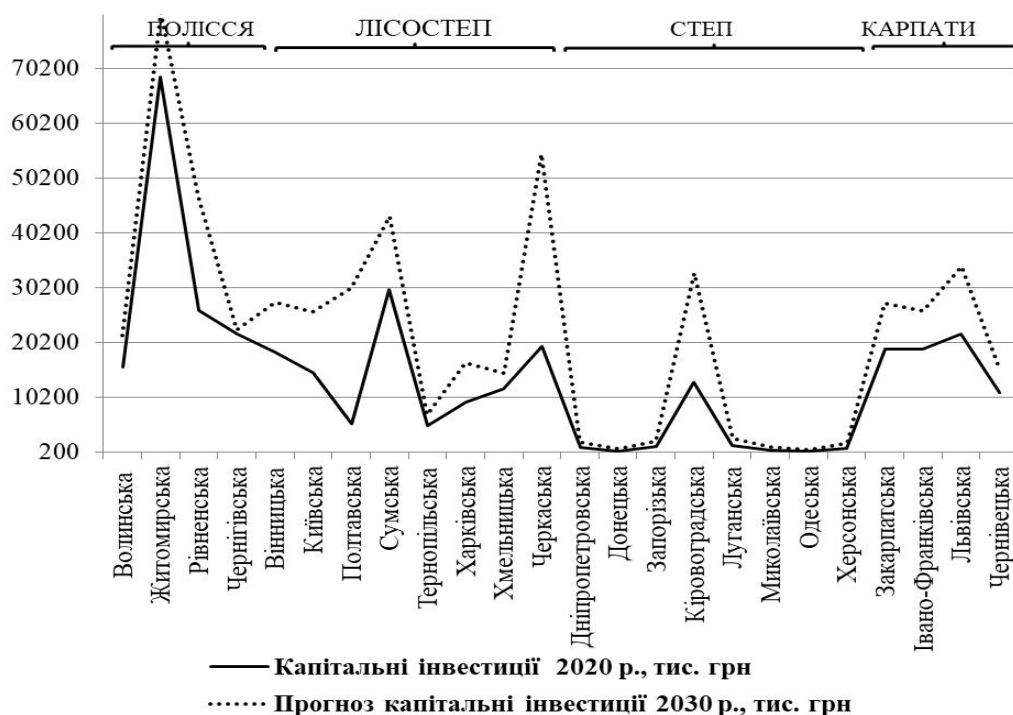

Рис. 12. Прогноз показника капітальних інвестицій держлісгоспів сфери управління Держлісагентства України до 2030 р.

Джерело: сформовано автором.

Визначено тенденції з врахуванням впливу оптимальних показників лісистості та проведення лісової сертифікації за регіонами до 2030 року (рис. 13), що буде сприяти дотриманню принципів збалансованого використання земель лісогосподарського призначення з метою забезпечення права майбутніх поколінь на сприятливе навколишнє природне середовище, збереження та примноження біорізноманіття.

Визначені вектори розвитку фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення та інструменти їх досягнення, основними серед яких є удосконалення інституціонального поля, удосконалення системи управління, відтворення земель лісогосподарського призначення до оптимального рівня лісистості, лісова сертифікація, комплексний моніторинг, доступ до інформації, податкове регулювання, стабільне інвестиційне середовище, фінансова підтримка лісогосподарських підприємств, інвентаризація земель лісогосподарського призначення, суттєве зростання потенціалу екосистемних послуг, що засновується на науково обґрунтованих підходах (табл. 8).

Рис. 13. Порівняльний аналіз прогнозу (тенденцій) зміни капітальних інвестицій держлісгоспів сфери управління Держлісагентства України за регіонами за умов оптимальної лісистості та повного проведення сертифікації лісових насаджень

Джерело: розраховано автором.

Отже, доведено можливість коригувати аспекти використання земель лісгосподарського призначення певними важелями впливу, що відкриває шлях до врахування оптимальних критеріїв збалансованості використання земель лісгосподарського призначення, на підставі яких за результатами прогнозування будуть задіяні певні інструменти.

Таблиця 8

Вектори розвитку використання земель лісгосподарського призначення та інструменти їх досягнення

Вектори розвитку	Інструменти їх досягнення
Збалансоване управління землями лісгосподарського призначення	<ul style="list-style-type: none"> - удосконалення інструменту державного управління у сфері використання земель лісгосподарського призначення; - удосконалення інституціонального середовища; - можливість участі зацікавлених сторін на всіх етапах прийняття управлінських рішень; - забезпечення прозорості лісгосподарської діяльності, оприлюднення серед громадськості результатів діяльності лісгосподарських підприємств, розширення набору екологічних показників звітності, можливості вільного інформаційного доступу зацікавлених сторін до показників звітності; - запобігання незаконним рубкам;

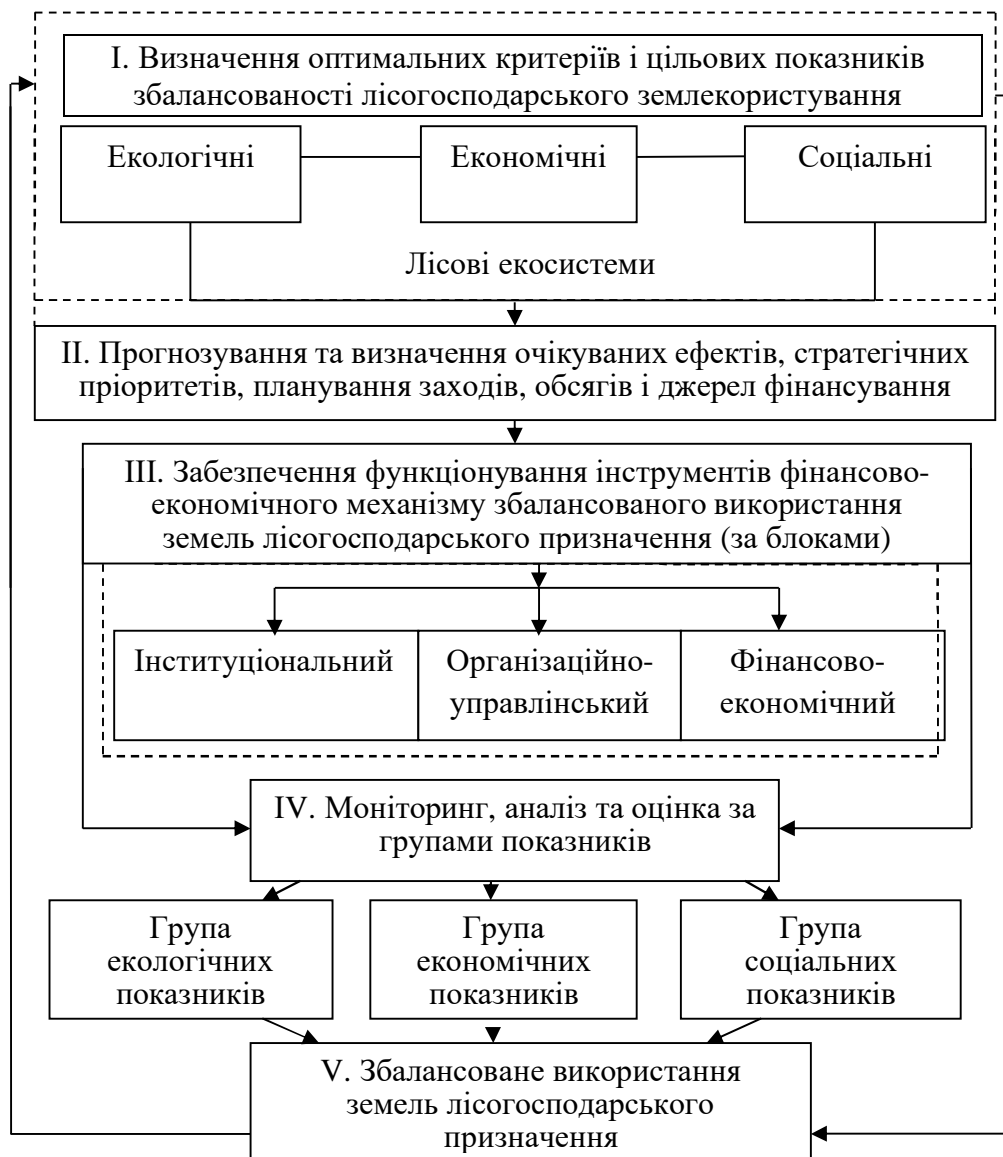
	<ul style="list-style-type: none"> - удосконалення груп показників моніторингу; - здійснення національної інвентаризації та актуалізація нормативної грошової оцінки земель лісогосподарського призначення; - управління землями лісогосподарського призначення, спрямоване на підтримання функції накопичення вуглецю; - здійснення заходів щодо сертифікації лісогосподарських підприємств у повному обсязі.
Забезпечення екологічної збалансованості і	<ul style="list-style-type: none"> - розроблення програм збільшення лісистості, які визначатимуть конкретні методи, шляхи та стимули створення нових лісових насаджень; - досягнення оптимальних показників лісистості, створення лісових культур, сприяння природному відновленню лісових екосистем, збереження та збільшення площі земель лісогосподарського призначення; - впровадження інструментів стимулювання лісорозведення; - підтримка водоохоронної, землеохоронної та ґрунтозахисної ролі земель лісогосподарського призначення, поліпшення водорегулюючих, ґрунтозахисних, рекреаційних та інших корисних властивостей земель лісогосподарського призначення, зменшення загрози деградації земель; - збільшення рівня накопичення (поглинання та утримання) вуглецю лісами шляхом збалансованого управління землями лісогосподарського призначення; - програми фінансування заходів із підтримання екологічної збалансованості та збереження біорізноманіття на землях лісогосподарського призначення; - запровадження та функціонування компенсаційних інструментів задля зменшення емісії та збільшення абсорбції вуглекислого газу на землях лісогосподарського призначення; - адаптація лісогосподарського землекористування до змін клімату, забезпечення охорони земель лісогосподарського призначення від пожеж, проведення протипожежних заходів; - збереження та відтворення лісових екосистем, збереження біорізноманіття в лісах; - формування екологічної свідомості серед громадян; - запровадження дієвих механізмів громадського контролю за діяльністю лісогосподарських підприємств; - запровадження екологобезпечних технологій у сфері заготівлі і транспортування деревини; - інвестиції в екологозберігаюче обладнання та технології заготівлі і транспортування деревини, будівництво та ремонт автомобільних доріг лісогосподарського призначення; - здійснення лісозахисних заходів, підвищення стійкості до шкідників, виробництво біологічних препаратів; - моніторинг екологічних показників результатів використання земель лісогосподарського призначення, проведення ґрунтового обстеження.

Забезпечення економічної збалансованості і	<ul style="list-style-type: none"> - диверсифікація джерел фінансового забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, бюджетне фінансування заходів із підтримання екологічної збалансованості використання земель лісогосподарського призначення; - підвищення конкурентоспроможності лісогосподарського виробництва шляхом впровадження природозберігаючих технологій, лісозаготівель та інших виробничих процесів, оновлення лісогосподарської техніки і обладнання; - створення сприятливого інвестиційного клімату в лісогосподарському землекористуванні шляхом запровадження державної програми підтримки інвестицій; - поліпшення інвестиційної привабливості держлісгоспів; - здійснення грошової оцінки земель лісогосподарського призначення державної форми власності, перетворення земель лісогосподарського призначення в повноцінний фінансовий актив; - монетизація екосистемних послуг лісового господарства та розширення їх переліку; - збільшення обсягів будівництва доріг лісогосподарського призначення; - фінансове забезпечення заходів збалансованого використання земель лісогосподарського призначення; - перегляд податкових стимулів на користь забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення.
Забезпечення соціальної збалансованості і	<ul style="list-style-type: none"> - задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах; - забезпечення доступності громадськості до інформації про екологічні та соціальні наслідки використання земель лісогосподарського призначення; - підвищення кваліфікації працівників лісогосподарських підприємств; - усунення регіональних диспропорцій у підходах до оплати праці на лісогосподарських підприємствах, забезпечення соціального захисту працівників галузі лісового господарства; - забезпечення соціальної захищеності працівників лісового сектору; - розвиток лісової інфраструктури задля широкого і безпечного суспільного користування лісами; - співробітництво з суспільними партнерами (співробітництво з органами місцевого самоврядування і місцевими спільнотами); - створення нових робочих місць для населення; - підвищення рівня екологічної свідомості громадян.

Джерело: сформовано автором.

Запропоновано авторський підхід щодо концептуальної моделі фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, де складовими розглядаються: етапність дій; широка специфікація інструментів екологічного, організаційного, економічного

та фінансового спрямування; моніторинг, аналіз; оцінка (рис. 14).

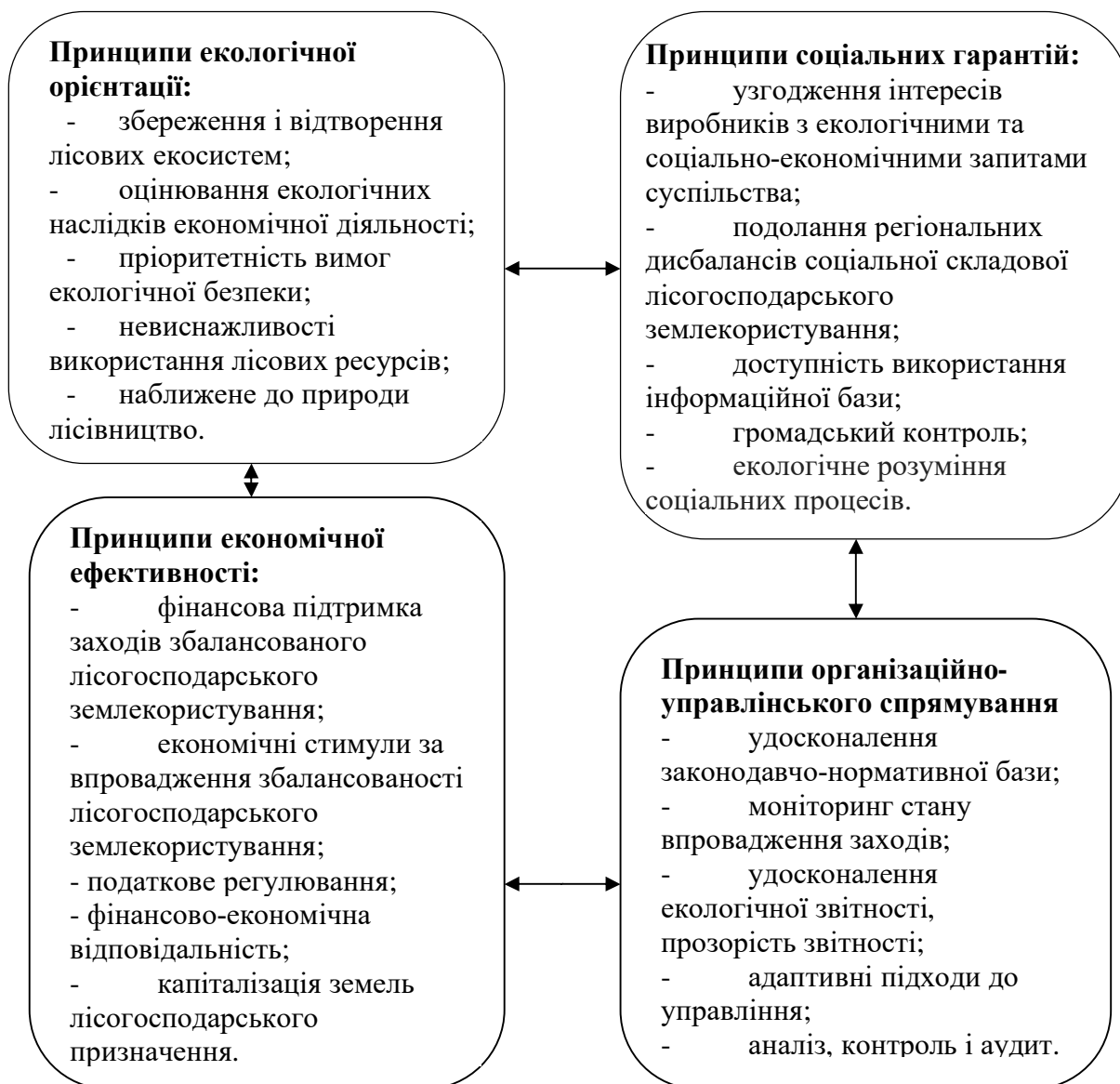
Рис. 14. Концептуальна модель фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення

Джерело: сформовано автором.

Сформовано систему принципів екологічного, соціально-економічного, інституціонального, правового, організаційно-управлінського спрямування, яка є фундаментом фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, що забезпечує комплексне використання інтегрованої системи інструментів, які спрямовуються на досягнення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення (рис. 15).

Сформульовані наукові засади функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення дають можливість вирішити важливу науково-прикладну проблему – забезпечення збалансованого використання земель

лісогосподарського призначення, що являється ключовим чинником екологічної безпеки та соціально-економічного розвитку регіонів.

Рис. 15. Схема принципів функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення

Джерело: сформовано автором.

Функціонування фінансово-економічного механізму забезпечить екологізацію господарської діяльності на землях лісогосподарського призначення, підвищення економічної та соціальної результативності використання земель лісогосподарського призначення, консолідацію управлінських аспектів навколо стратегічних завдань і пріоритетів, визначених Основними засадами державної екологічної політики України на період до 2030 року.

ВИСНОВКИ

Результати виконаного дослідження, яке містить науково-методологічні, методичні та практичні постулати вирішення проблеми функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, дозволяють сформулювати ряд висновків:

1. Визначено терміни: *збалансоване використання земель лісогосподарського призначення* як систему заходів, при якій досягається динамічна рівновага лісокористування з екологічною системою на основі врахування природних якостей лісових екосистем, властивостей земель лісогосподарського призначення, їх цінності та особливостей природно-просторового розташування, що забезпечить отримання широкого спектру соціальних, економічних, екологічних і культурних вигод для нинішнього та майбутніх поколінь; *фінансово-економічний механізм збалансованого використання земель лісогосподарського призначення* як єдність фінансових, економічних, екологічних та організаційних інструментів, вплив яких спрямований на забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення.

2. Розроблено структуру фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, який систематизовано за чотирма взаємопов'язаними інструментальними блоками: екологічним, економічним, організаційним і фінансовим, що передбачає використання широкого спектру інструментів. Доведено, що фінансово-економічний механізм збалансованого використання земель лісогосподарського призначення необхідно формувати як на місцевому, так і на регіональному та національному рівнях.

3. Систематизовано інструменти фінансово-економічного механізму, які диференційовано відповідно до рівня впливу на збалансування екологічних, економічних і соціальних показників використання земель лісогосподарського призначення. Доведено можливість коригувати збалансованість використання земель лісогосподарського призначення певними важелями впливу та враховувати оптимальні критерії збалансованості. Доведено залежність досягнення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення від економічного стимулювання та фінансового забезпечення.

4. Доведено, що успіхи в забезпеченні збалансованого використання земель лісогосподарського призначення – це закономірності застосування інструментів фінансово-економічного механізму за результатами науково обґрунтованих і чітко реалізованих причинно-наслідкових зв'язків між чинниками та результативними показниками. Обґрунтовано залежність досягнення екологічного регулювання збалансованого використання земель лісогосподарського призначення від фінансово-економічного забезпечення екологічної безпеки. Запропоновано стратегічні напрями регулювання збалансованого використання земель лісогосподарського призначення: забезпечення оптимальної лісистості, активізація лісової сертифікації, збільшення інвестицій, зменшення податкового навантаження, поліпшення

кадрової політики, удосконалення системи оплати праці, зменшення незаконних рубок.

5. Встановлено важливу роль соціальних факторів у забезпеченні збалансованого використання земель лісгосподарського призначення, а також можливість зворотного впливу екологічних змін на соціальну збалансованість. Встановлено регіональні соціально-економічні ризики та дисбаланси використання земель лісгосподарського призначення за показниками доходу працівників держлісгоспів, забезпеченістю держлісгоспів трудовими ресурсами, підвищенням кваліфікації кадрів, продуктивністю праці. За результатами виявлених взаємозв'язків між капітальними інвестиціями та: зайнятістю в лісовому секторі з коефіцієнтом кореляції $r = 0,9078$, наявністю висококваліфікованих кадрів із коефіцієнтом кореляції $r = 0,8160$, продуктивністю праці з коефіцієнтом кореляції $r = 0,7515$ обґрунтовано необхідність запровадження державної програми підтримки інвестицій.

6. Встановлено зв'язки між економічними та екологічними компонентами багатогранної, схильної до пожеж екосистеми, де пожежі є значущими змінними, обмежуючими можливості суб'єктів лісгосподарської діяльності забезпечити збалансоване використання земель лісгосподарського призначення, з коефіцієнтом кореляції $r = -0,6197$. Запропоновано створення на рівні обласних управлінь лісового та мисливського господарства страхових фондів екологічного страхування.

7. Доведено, що оцінка взаємовпливів між показниками використання земель лісгосподарського призначення є важливою з точки погляду прогнозування майбутніх траєкторій змін показників. Встановлено потенціал отримання додаткових джерел інвестиційних надходжень у сектор лісгосподарського землекористування до 2030 р. за умов впливу стимулюючих чинників: оптимальної лісистості та використання повною мірою інструменту лісової сертифікації.

8. Обґрунтовано основні економічні проблеми та соціальні дисбаланси використання земель лісгосподарського призначення регіону Малоого Полісся України внаслідок впливу пандемії COVID-19, якими є: негативна динаміка зменшення фінансового забезпечення; зменшення капітальних інвестицій; значний рівень зносу основних фондів; зростання податкового навантаження; зменшення соціальних гарантій; недосконала кадрова політика. Доведено необхідність розроблення та затвердження програми перетворень на користь фінансового забезпечення збалансованого використання земель лісгосподарського призначення в умовах впливу пандемії COVID-19 та запропоновано такі заходи: розроблення та здійснення національної стратегії фінансування лісгосподарської діяльності, включення положень про фінансування лісгосподарської діяльності до пакетів стимулювання та планів відновлення після пандемії COVID-19, збільшення обсягу міжнародної фінансової підтримки, створення умов для збільшення інвестицій, зменшення податкового навантаження.

9. Запропоновано удосконалення методики нормативної оцінки земель лісгосподарського призначення шляхом урахування її залежності від оцінки

управлінських заходів, що відкриває можливості забезпечення екологічної та соціально-економічної збалансованості використання земель лісогосподарського призначення на місцевому рівні.

10. Доведено, що набір економічних та екологічних показників звітності, доступної онлайн, є індикатором стану використання земель лісогосподарського призначення, на підставі чого сформовано структурну схему інформаційного доступу громадськості до еколого-економічних показників використання земель лісогосподарського призначення, що є інструментом контролю та моніторингу забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. Доведено необхідність розширення переліку екологічних показників звітності підприємств лісового сектору. Обґрунтовано екологічні показники включати до звіту про управління за такими блоками: вплив на земельні угіддя і ґрунти; вплив на фауну, флору, біорізноманіття; вплив на поверхневі води; вплив на ландшафти; вплив на атмосферне повітря; накопичення вуглецю; обсяги поновлення лісових екосистем, лісокультурних робіт. Запропоновано удосконалити систему моніторингу такими еколого-економічними показниками, як знеліснення, швидкість вирубки деревостану, перетворення інших видів землекористування в лісові землі (і навпаки).

11. Визначено пріоритети удосконалення інституціонального середовища функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення: розроблення та здійснення національної стратегії фінансування збалансованого використання земель лісогосподарського призначення; розроблення та здійснення державної програми пільгового кредитування; законодавче врегулювання можливості передавати в заставу землі лісогосподарського призначення для отримання кредитів; створення в Україні Фонду інвестицій, націленого на значне розширення масштабів відновлення земель лісогосподарського призначення; перегляд податкових стимулів і податкового навантаження на користь забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення; удосконалення чинної методики нормативного оцінювання земель лісогосподарського призначення; зміни в законодавстві щодо реєстрації майнового права на вуглець, обліку обсягів накопичення вуглецю в лісах, розвитку внутрішнього вуглецевого ринку.

12. Сформовано систему принципів екологічного, соціально-економічного, інституціонального, правового, організаційно-управлінського спрямування, яка є фундаментом фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення Малого Полісся України та забезпечує комплексне використання інтегрованої системи інструментів, спрямованих на досягнення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення відповідно до напрямів державної політики та євроінтеграційних намірів України.

13. На основі розробленої концептуальної моделі реалізації фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення визначено вектори його розвитку, основними

серед яких є удосконалення інституціонального поля, удосконалення системи управління, відтворення земель лісогосподарського призначення до оптимального рівня лісистості, лісова сертифікація, комплексний моніторинг, доступ до інформації, податкове регулювання, стабільне інвестиційне середовище, фінансова підтримка лісогосподарських підприємств, інвентаризація земель лісогосподарського призначення, суттєве зростання потенціалу екосистемних послуг, що засновується на науково обґрунтованих підходах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Фурдичко О.І., Дребот О.І., Данькевич С.М., Шершун М.Х. Еколого-економічні засади адаптації сільського та лісового господарства українського Полісся до змін клімату // Еколого-економічні засади збалансованого аграрного виробництва та використання природних ресурсів агросфери: колективна монографія За науковою редакцією академіка НААН О.І. Фурдичка. Київ: ДІА, 2022. 408 с. С. 144-162. *(Здобувачем запропоновано чинники підвищення ефективності галузі лісового господарства Полісся).*

Статті в наукових фахових виданнях України

2. Паляничко Н.І., Данькевич С.М. Природно-географічні особливості районування території Малеого Полісся України в контексті економіки збалансованого землекористування. *Збалансоване природокористування*. 2019. № 1. С. 14–22. DOI: <https://doi.org/10.33730/2310-4678.1.2019.170517>. *(Здобувачем проведено аналіз наукових основ щодо районування території Малеого Полісся України за різними підходами: геоботанічним, природно-сільськогосподарським, фізико-географічним, ґрунтово-географічним та агроекологічним).*

3. Фурдичко О.І., Данькевич С.М. Роль підприємств лісового господарства у забезпеченні збалансованого землекористування Малеого Полісся України. *Збалансоване природокористування*. 2019. № 3. С. 119–124. DOI: <https://doi.org/10.33730/2310-4678.3.2019.185896>. *(Здобувачем здійснено аналіз сучасного стану використання земель лісогосподарського призначення та створення рекомендацій щодо вдосконалення еколого-економічного механізму забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення Малеого Полісся України).*

4. Данькевич С.М. Питання фінансового забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. *Збалансоване природокористування*. 2019. № 4. С. 16–25. DOI: <https://doi.org/10.33730/2310-4678.4.2019.199074>.

5. Фурдичко О.І., Данькевич С.М. Організаційно-економічне забезпечення управління землями лісогосподарського призначення: зарубіжний

та вітчизняний досвід. *Економіка АПК*. 2019. № 6. С. 92-102. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201906092>. (Здобувачем здійснено теоретико-методичне обґрунтування характеристик і організаційно-економічних чинників розвитку управління на засадах збалансованого використання земель лісгосподарського призначення з описом зарубіжного досвіду та визначенням пріоритетів для України).

6. Данькевич С.М. Інвентаризація лісових земель як інструмент фінансово-економічного механізму збалансованого землекористування. *Інтернаука*. 2019. № 10 (30). С. 53-59. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2019-10-5253>.

7. Данькевич С.М. Моніторинг як інструмент фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісгосподарського призначення. *Агросвіт*. 2019. № 10. С. 32–40. DOI: [10.32702/2306-6792.2019.10.32](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2019.10.32).

8. Данькевич С.М. Організаційно-економічні аспекти залучення інвестицій як інструменту в забезпеченні збалансованого використання земель лісгосподарського призначення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 12. С. 57–65. DOI: [10.32702/2306-6814.2019.12.57](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.12.57).

9. Дребот О.І., Паляничко Н.І., Данькевич С.М. Оподаткування лісгосподарських підприємств України у контексті збалансованого землекористування. *Ефективність державного управління*. 2020. Вип. 2 (63), ч. 2. С. 215-233. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.63.2020>. (Здобувачем досліджено податкове навантаження на державні лісгосподарські підприємства та їх власні фінансові можливості задля забезпечення збалансованого використання земель лісового господарства; обґрунтовано, адаптацію світового досвіду податкових стимулів для забезпечення збалансованого лісгосподарського землекористування в Україні).

10. Дребот О.І., Паляничко Н.І., Данькевич С.М. Інституціональні основи збалансованого використання земель. *Економіка України*. 2020. № 3. С. 54-64. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.03.054>. (Здобувачем запропоновано авторське бачення вирішення проблеми досягнення збалансованого рівня використання земель лісгосподарського призначення в системі інституціональних зв'язків суспільно-економічного розвитку з врахуванням євроінтеграційних процесів).

11. Данькевич С.М. Фінансовий потенціал держлісгоспів Малого Полісся України у забезпеченні збалансованого використання земель лісгосподарського призначення. *Збалансоване природокористування*. 2020. № 4. С. 50–63. DOI: [10.33730/2310-4678.4.2020.228359](https://doi.org/10.33730/2310-4678.4.2020.228359).

12. Фурдичко О.І., Дребот О.І., Паляничко Н.І., Данькевич С.М. Інструменти фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісгосподарського призначення України. *Облік і фінанси*. 2020. № 4 (90). С. 144-157. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-4\(90\)-144-157](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-4(90)-144-157). (Здобувачем здійснено теоретико-методичне обґрунтування характеристик і організаційно-економічних чинників удосконалення інструментів фінансово-економічного механізму з описом зарубіжного досвіду та визначенням

пріоритетів для України).

13. Данькевич С.М. Лісова сертифікація як інструмент забезпечення збалансованості лісогосподарського землекористування. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Том 32 (71). № 3. 2021. С. 101-115. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/71-3-16>.

14. Паляничко Н.І., Данькевич С.М. Лісогосподарське землекористування: економічний аспект впливу лісових пожеж. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 29-36. DOI: [10.32702/2306-6806.2021.4.29](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.29). (Здобувачем розроблено наукові підходи і методичні рекомендації удосконалення економічних інструментів забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення в умовах існуючих загроз і ризиків появи сильних лісових пожеж).

15. Данькевич С.М. Оцінка ефективності управління грошовими потоками в лісовому секторі Малого Полісся України в контексті збалансованого землекористування. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. DOI: [10.32702/2307-2105-2021.5.77](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.77).

16. Данькевич С.М. Вуглецевий облік у контексті збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. *Економіка та держава*. 2021. № 6. С. 86–94. DOI: [10.32702/2306-6806.2021.6.86](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.6.86).

17. Данькевич С.М. Потенціал розвитку екосистемних послуг лісів України як економічного інструменту збалансованого землекористування. *Агросвіт*. 2021. № 11. С. 45-56. DOI: [10.32702/2306-6792.2021.11.45](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.11.45).

18. Okabe Y., Furdychko O., Drebot O., Palianychko N., Dankevych S. On the way Towards a Balanced Forestry Land Use: The Economy of State Forestry Enterprises in Small Polissia of Ukraine in the Context of the COVID-19 Pandemic. *Облік і фінанси*. № 4 (94). С. 115-128. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-4\(94\)-115-128](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-4(94)-115-128). (Здобувачем здійснено теоретико-методичне обґрунтування забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення в умовах викликів унаслідок впливу пандемії COVID-19).

19. Данькевич С.М. Функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого лісогосподарського землекористування. *Агроекологічний журнал*. 2021. № 4. С. 20-30. DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.4.2021.252952>.

20. Фурдичко О.І., Паляничко Н.І., Данькевич С.М. Напрями удосконалення управління лісогосподарським землекористуванням на регіональному рівні. *Вісник аграрної науки*. 2022. № 1. С. 78-85. DOI: <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202201-11>. (Здобувачем з'ясовано напрями удосконалення управління землями лісогосподарського призначення на засадах збалансованості за регіонами України).

21. Данькевич С.М. Потенціал фінансово-економічного механізму в усуненні дисбалансів лісогосподарського землекористування. *Агросвіт*. 2022. № 1. С. 27-35. DOI: [10.32702/2306-6792.2022.1.27](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.1.27).

Статті у наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних Scopus/Web of Science

22. Фурдичко О., Дребот О., Паляничко Н., Данькевич С., Окабе Й. Еколого-економічна звітність як індикатор стану лісогосподарського землекористування. *Agricultural and Resource Economics*. 2021. Vol. 7. №. 2. С. 219-250. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.02.12>. (Здобувачем здійснено теоретико-методичне обґрунтування показників еколого-економічної звітності лісогосподарських підприємств як індикатора стану лісогосподарського землекористування; з'ясовано причинно-наслідкові зв'язки між окремими показниками).

23. Furdychko O., Drebot O., Palianychko N., **Dankevych S.**, Okabe Y. Social aspect of forestry landuse balance in Ukraine. *Economic Annals-XXI*. 2021. 192(7-8(2)). P. 88-107. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V192-08>. (Здобувачем обґрунтовано необхідність урахування різноманітних інтересів зацікавлених сторін з огляду на соціальні аспекти використання лісових земель з орієнтацією на збалансованість).

24. Фурдичко О., Дребот О., Паляничко Н., Данькевич С., Окабе Й. На шляху до збалансованості лісогосподарського землекористування України: еколого-економічний аспект. *Agricultural and Resource Economics*. 2021. Vol. 7. №. 4. P. 218-244. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.04.12>. (Здобувачем досліджено еколого-економічний аспект забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення; розроблено пропозиції щодо формування підґрунтя збалансованого лісогосподарського землекористування).

Тези наукових доповідей

25. Данькевич С.М. Економічні аспекти залучення інвестицій як інструменту в забезпеченні збалансованого рівня використання земель лісогосподарського призначення. *Екологічна безпека та збалансоване природокористування в агропромисловому виробництві: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 3-5 липня 2019 р.)*. К.: ДІА, 2019. С. 71-77.

26. Данькевич С.М. Інвентаризація лісових земель в контексті сталого розвитку. *Екологічні проблеми навколишнього середовища та раціонального природокористування в контексті сталого розвитку: матеріали Другої Міжнародної науково-практичної конференції (Херсон, 24-25 жовтня 2019 р.)*. Херсон: Олді-плюс, 2019. С. 77-81.

27. Данькевич С.М. Інвестиції як інструмент забезпечення збалансованого лісогосподарського землекористування. *Іноземні інвестиції: сучасні виклики та перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 5 листопада 2019 р.)*. Київ: Національний університет харчових технологій, 2019. С. 107-111.

28. Данькевич С.М. Роль моніторингу у забезпеченні збалансованого лісогосподарського землекористування. *Збалансоване природокористування: традиції, перспективи та інновації*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 3 грудня 2019 р.). К.: ДІА, 2019. С. 30–35.

29. Данькевич С.М. Фінансове забезпечення збалансованого лісогосподарського землекористування. *Підприємництво, бухгалтерський облік та фінанси: національні особливості розвитку*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 7 грудня 2019 р.). К.: ГО «Київський економічний науковий центр», 2019. С. 83-86.

30. Palianychko N.I., **Dankevych S.M.** Taxation of forest land in the context of balanced land use. *Integration of Business Structures: Strategies and Technologies: Proceedings of the IV International Scientific-Practical Conference* (Tbilisi, Georgia, February 21th, 2020). Tbilisi, Georgia: Baltija Publishing. 2020. P. 80-85. (Здобувачем досліджено податкове навантаження на лісогосподарські підприємства задля забезпечення збалансованого використання земель лісового господарства).

31. Паляничко Н.І., **Данькевич С.М.** Еколого-економічні аспекти використання земель лісогосподарського призначення для вирощування біоенергетичних культур. *Екологічна безпека та збалансоване природокористування в агропромисловому виробництві*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 7-8 липня 2020 р.). К.: ДІА, 2020. С. 172–176. (Здобувачем вирішено теоретико-методологічну проблему, яка пов'язана з вирощуванням біоенергетичних культур на землях лісогосподарського призначення).

32. Данькевич С.М. Інструменти забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення: зарубіжний досвід для України. *Механізми державного регулювання конкурентоспроможності національної економіки*: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Ужгород, 5 грудня 2020 р.) / За заг. ред.: М.М. Палінчак, В.П. Приходько, В.В. Химинець та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 89–94.

33. Данькевич С.М. Роль лісової сертифікації у забезпеченні збалансованого землекористування. *Екологічна безпека та збалансоване природокористування в агропромисловому виробництві*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 7-8 липня 2021 р.). К.: ДІА, 2021. С. 64–68.

34. Паляничко Н.І., **Данькевич С.М.** Аналіз набору еколого-економічних показників звітності лісогосподарських підприємств Малоого Полісся України. *Збалансоване природокористування: традиції, перспективи та інновації*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 20-21 жовтня 2021 р.). К.: ДІА, 2021. С. 104–107. (Здобувачем обґрунтовано необхідність удосконалення інформаційної бази).

АНОТАЦІЯ

Данькевич С.М. Наукові засади фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення (на прикладі Малого Полісся). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища». Інститут агроекології і природокористування НААН, Київ, 2022.

У дисертації сформульовано наукові засади фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, які дали можливість вирішити важливу науково-прикладну проблему – забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, що являється ключовим фактором екологічної безпеки та соціально-економічного розвитку регіонів, поглиблено зміст дефініцій згідно з тематикою дослідження.

Проаналізовано зарубіжний досвід функціонування інструментів фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. Досліджено сучасний стан та тенденції удосконалення фінансово-економічного механізму використання земель лісогосподарського призначення Малого Полісся України. Ідентифіковано чинники, сприятливі для забезпечення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення у відповідності з очікуваним станом лісових екосистем.

Запропоновано авторський підхід щодо теоретико-методологічних підходів і методичних положень стосовно формування алгоритму реалізації фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення, результуючий вплив якого спрямовано на узгодження екологічної, економічної та соціальної складових. Запропоновано теоретичні підходи до формування системи принципів збалансованого лісогосподарського землекористування, які дозволяють узгодити різноспрямовані інтереси виробників з екологічними та соціально-економічними запитами суспільства; теоретичні підходи до організаційно-економічного забезпечення управління землями лісогосподарського призначення, які відрізняються комплексним використанням інтегрованої системи інструментів фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. Визначено стратегічні імперативи фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. На цьому підґрунті запропоновано пріоритети удосконалення інституціонального середовища функціонування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. Обґрунтовано перспективні напрями трансформації фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення в умовах впливу пандемії COVID-19.

Ключові слова: землі лісогосподарського призначення, збалансоване використання земель лісогосподарського призначення, фінансово-економічний механізм, інструменти, лісогосподарські підприємства, Мале Полісся України.

ANNOTATION

Dankevych S.M. Scientific principles of the financial and economic mechanism of balanced use of forestry lands (on the example of Maly Polissya).

- The qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation on competition of a scientific degree doctor of economic sciences on a specialty 08.00.06 «Economics of Nature Using and Environmental Protection». Institute of Agroecology and Environmental Management of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Kyiv, 2022.

The dissertation formulated the scientific principles of the financial and economic mechanism of the balanced use of forestry land, which made it possible to solve an important scientific and applied problem - ensuring the balanced use of forestry land, which is a key factor in environmental security and socio-economic development of regions, and deepened the content of definitions according to the topic research.

The foreign experience of the functioning of instruments of the financial and economic mechanism of the balanced use of forestry lands was analyzed. The current state and trends of improvement of the financial and economic mechanism of the use of forestry land of the Small Polissia of Ukraine are studied. Factors conducive to ensuring the balanced use of forestry land in accordance with the expected state of forest ecosystems have been identified. It is proposed to assess the level of balanced use of forestry land in each region taking into account such significant indicators as ecological balance and socio-economic balance. Based on the results of the evaluation of the relationships and changes in indicators, the need to take into account both national interests and various interests of interested parties with an orientation towards balance is substantiated.

It has been proven that success in ensuring the balanced use of forestry land is the regularity of the application of tools of the financial and economic mechanism based on the results of scientifically based and clearly realized cause-and-effect relationships between factors and performance indicators of forestry activity.

The need to diversify the sources of financial support for the processes of modernization, reconstruction and technical re-equipment of fixed assets in forestry production has been proved. The scientific basis for the need to improve management of forestry land use to ensure ecological and socio-economic balance at the regional level has been formed. It is substantiated that Ukraine needs to improve management of forestry land use in the direction of ecological and socio-economic balance on a regional basis. Areas of improvement in forestry land use management have been determined, in particular: ensuring optimal forest coverage, intensifying the certification of forest plantations, improving personnel policy, improving the labor payment system, and reducing illegal logging.

It was established that the problem of the functioning of the financial and economic mechanism of the balanced use of forestry land cannot be solved within the

framework of the existing legal framework. Ways to improve the functioning of the institutional regulator are proposed, in particular, specific proposals are given regarding the development and introduction of amendments to legislative and other regulatory acts in the direction of ensuring the functioning of the financial and economic mechanism for the balanced use of forestry land, which will make it possible to increase the efficiency of the management of the process of forest land use in each region

The key target groups of monitoring indicators are defined, which will significantly contribute to the assessment of the effectiveness of achieving balanced land use at the country level, to increase the consistency of interdepartmental management of natural resources, options for possible conflicts are also given, and specific ways to achieve the goals without harming natural resources and ecosystems are provided. The inconsistency of the normative monetary valuation of forestry lands of Ukraine with their ecological condition and economic attractiveness is substantiated. The transformation of forestry land into an investment asset with an objective normative monetary assessment and real value is a tool for improving the financial and economic mechanism of ensuring a balanced level of land use and has the potential for practical use. It is substantiated that the use of the investment potential of forestry lands will activate the intensity of financial flows, provide positive ecological, economic and social effects, and, as a result, ensure balanced forestry land use.

The immediate and most obvious consequences of the pandemic for ensuring balanced forestry land use are identified. The main economic problems, financial needs and social imbalances of forestry land use in the Maly Polissia region of Ukraine have been identified for more effective recovery after the impact of the pandemic, which are: the negative dynamics of decreasing financial support; reduction of capital investments; significant level of depreciation of fixed assets; growing tax burden; reduction of social guarantees; imperfect personnel policy.

A model of the strategic imperatives of the functioning of the financial and economic mechanism of the balanced use of forestry land was developed, which requires the use of a systemic approach to the policy of balancing ecological, economic and social aspects of forestry land use. The proposed structural scheme of public information access to the ecological and economic indicators of the use of forestry land, which will ensure the completeness and transparency, openness and accountability to society of information about the ecological consequences of the use of forestry land.

The need to expand the list of environmental reporting indicators of forest sector enterprises has been established, which will facilitate decision-making based on their analysis. Among the list of the most important indicators that should be disclosed in the reporting of forestry enterprises should be the following indicators: carbon accumulation in forests and changes in such accumulation, which will be a starting point for the possibility of registering property rights to carbon and trading it in the long term; degree of soil erosion; humus content; indicators of productivity (quality) of forest lands depending on soil conditions in different zones of Ukraine; indicators of biodiversity, the state of populations of species of fauna and flora

subject to protection and preservation; the variety of types of natural resources used by the population in the territory of the planned activity and in the zone of its influence; diversity of ecosystem services; it is important to apply relative indicators per 1 ha of forestry land in addition to absolute data. It is advisable to include the given environmental indicators in the management report for the following blocks: impact on land and soils; impact on fauna, flora, biodiversity; impact on surface water; impact on landscapes; impact on atmospheric air; carbon accumulation; volumes of forest renewal, silviculture works.

It is proposed to improve the current methodology of normative assessment of forestry lands by taking into account the dependence of the normative monetary assessment on management measures regarding the state of ecological and socio-economic balance of the use of forestry lands. The structure of the financial and economic mechanism for the balanced use of forestry land is proposed, which will provide the basis for the comprehensive use of an integrated system of financial and economic instruments aimed at achieving the balanced use of forestry land in accordance with the directions of state policy and the European integration intentions of Ukraine. The toolkit of the financial and economic mechanism is systematized, which is differentiated according to the level of influence on the balance of ecological, economic and social indicators of forestry land use, which makes it possible to choose the optimal tools, as well as methods of their application.

It has been proven that the evaluation of mutual influences between indicators of forestry land use is important from the point of view of forecasting future trajectories of indicator changes. The potential for obtaining additional sources of investment income in the forestry land use sector separately for each region until 2030 under the influence of stimulating factors: optimal forest cover and full use of the forest certification tool was established, which proved the possibility of adjusting the balance of the use of forestry land with certain levers of influence, taking into account optimal balance criteria and use specific tools of the financial and economic mechanism of the balanced use of forestry lands.

A system of ecological, socio-economic, institutional, legal, organizational and management principles has been formed, which is the foundation of the financial and economic mechanism of the balanced use of forestry land, which ensures the comprehensive use of an integrated system of tools aimed at achieving the balanced use of forestry land.

On the basis of the developed conceptual model of the implementation of the financial and economic mechanism of the balanced use of forestry lands, the vectors of its development are determined, the main ones of which are the improvement of the institutional field, the improvement of the management system, the reproduction of forestry lands to the optimal level of forest cover, forest certification, comprehensive monitoring, access to information, tax regulation, stable investment environment, financial support of forestry enterprises, inventory of lands for forestry purposes, significant growth of the potential of ecosystem services.

Keywords: forestry lands, balanced use of forestry lands, financial and economic mechanism, tools, forestry enterprises, Male Polissia of Ukraine.

Підписано до друку 17.10.2022 р. Формат 60x84/16.
Обл. вид. арк. 3,6. Наклад 100 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 1149 від 12.12.2002 р.
ТОВ «ДІА»
вул. Васильківська, 45, м. Київ, 03022, Україна
тел./факс 455-91-52